

ПОРАДНИК З ПРАВ І СОЦІАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ ПІД ЧАС ДІЇ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

КУМЕНТ СЕДО
отифікат [3F1FC22062171FDF0400000D4020000E0FD0100](#)
писувач [Галімський Сергій Петрович](#)
сний з [09.07.2024 21:46:57](#) по [08.07.2025 21:46:57](#)

Департамент соціального забезпечення Міністерства

13/457-сл від 24.07.2024 16:4

Порадник розроблено в рамках міжнародного проекту «Посилення демократичного контролю над Збройними Силами України», який здійснюється Міністерством оборони України та Програмою підтримки ОБСЄ для України, за сприяння Управління соціального супроводу Головного управління морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України.

Автори:

Володимир Лукічов, полковник запасу, кандидат військових наук, експерт з демократичного контролю над Збройними Силами України (напрямок: права та свободи військовослужбовців)

Сергій Кучеренко, заступник директора Департаменту - начальник відділу соціальної політики Департаменту соціального забезпечення Міністерства оборони України

Богдан Сенік, полковник, начальник Управління зв'язків з громадськістю Збройних Сил України

Андрій Коренько, капітан 1 рангу запасу, експерт з демократичного контролю над Збройними Силами України (напрямок: демократичний контроль над збройними силами)

Леонід Рибалко, полковник юстиції запасу, експерт з демократичного контролю над Збройними Силами України (напрямок: доброчесність)

Віталія Дерябіна, експертка з демократичного контролю над Збройними Силами України (напрямок: гендерна рівність у збройних силах)

Ярослав Калініченко, полковник, начальник Управління соціального супроводу Головного управління морально-психологічного забезпечення Збройних Сил України

Усі права захищені. Жодна частина цього порадики не може бути відтворена, збережена в пошуковій системі, передана або використана у будь-якій формі або будь-якими засобами - електронними, механічними, копіюванням, записом або іншим чином - без дозволу авторів або посилання на видання.

У цій публікації висловлено виключно погляди авторів. Вони необов'язково відображають офіційну позицію ОБСЄ.

Проекти, що реалізуються в рамках Програми підтримки ОБСЄ для України, фінансуються внесками держав-учасниць та партнерів ОБСЄ. Повний список держав-донорів програми можна побачити тут:

[Донори Програми підтримки ОБСЄ для України | OSCE](#)

ПОРАДНИК

З ПРАВ І СОЦІАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ

ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ

УКРАЇНИ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

ПІД ЧАС ДІЇ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Організація з безпеки та співробітництва в Європі

МІНІСТЕРСТВО
ОБОРОНИ УКРАЇНИ

ЗМІСТ

ВСТУП	5
I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	7
Основні законні й підзаконні акти у сфері прав та свобод військовослужбовців під час дії воєнного стану	7
Соціальні і правові гарантії військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей	14
Держава - гарант реалізації соціального і правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей	15
Питання правового режиму воєнного стану.....	16
Конституційні права і свободи, які можуть обмежуватися під час дії воєнного стану.....	18
Конституційні права і свободи, які не можуть обмежуватися під час дії воєнного стану	19
II СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРАВА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ ПІД ЧАС ДІЇ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	20
Право на належне грошове забезпечення.....	20
Право на соціальну та професійну адаптацію.....	27
Право на охорону здоров'я, медичну допомогу	28
Право на безоплатну психологічну допомогу	30
Право військовослужбовців на догляд за дитиною	31
Право військовослужбовця на забезпечення житловими приміщеннями	32
Право на звільнення від штрафних санкцій та пені за невиконання зобов'язань	35
Право військовослужбовців на пенсійне забезпечення.....	36
Право військовослужбовців на відшкодування заподіяної шкоди .	38
Право на правову допомогу.....	39
Право на оскарження неправомірних рішень та дій.....	40

III. ТРУДОВІ ПРАВА ТА ОСНОВНІ ПРАВА, ПОВ'ЯЗАНІ З ПРОХОДЖЕННЯМ СЛУЖБИ	42
Право військовослужбовців на працю та рівні права у соціально-економічній сфері	42
Захист від незаконного звільнення або переміщення по службі	44
Виплати військовослужбовцям у разі звільнення з військової служби в разі звільнення у визначених випадках	46
Виплати, пов'язані з проходженням служби	50
Одноразова грошова допомога у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності	52
Службовий час та час на відпочинок	56
Право на відпустки військовослужбовців	56
Право військовослужбовців на продовольче та речове забезпечення	58
Рівні права та можливості жінок і чоловіків під час проходження військової служби	60
Право на дострокове присвоєння військових звань	60
Пільги військовослужбовцям та членам їх сімей, соціальні гарантії прав членам сімей військовослужбовців	61
Військова служба - державна служба особливого характеру	62
IV ГРОМАДЯНСЬКІ, ПОЛІТИЧНІ, РЕЛІГІЙНІ ТА КУЛЬТУРНІ (ОСВІТНІ) ПРАВА	63
Особливості реалізації під час дії воєнного стану громадянських прав і свобод військовослужбовців	63
Право на недоторканність.....	65
Право військовослужбовців на виїзд за кордон	66
Право військовослужбовців на свободу світогляду та віросповідання	67
Право військовослужбовців на недискримінацію	68
Право військовослужбовців на оскарження дискримінації за ознакою статі та сексуальних домагань, насильства за ознакою статі.....	69
Культурні (освітні) права військовослужбовців та членів їх сімей	70

V. СОЦІАЛЬНІ ГАРАНТІЇ ДЛЯ ОСІБ, ЯКІ МАЮТЬ СТАТУС ВЕТЕРАНА ВІЙНИ	71
Право військовослужбовців на отримання статусу УБД.....	71
Пільги для учасників бойових дій (УБД).....	72
Соціально-правові гарантії осіб з інвалідністю внаслідок війни	73
Соціально-правові гарантії членів сім'ї загиблого	74
ВІДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ СИСТЕМИ ДЕМОКРАТИЧНОГО ЦИВІЛЬНОГО КОНТРОЛЮ НАД ЗБРОЙНИМИ СИЛАМИ У СФЕРІ ПРАВ ТА СВОБОД ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	76
Верховна Рада України	76
Міністерство оборони України	76
Судова влада України.....	78
Уповноважений Верховної Ради з прав людини	79
Громадські організації та об'єднання	80
Медіа	81
VII МІЖНАРОДНІ НОРМИ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА СВОБОДИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	82
Міжнародне законодавство в Україні	82
Норми міжнародного законодавства щодо захисту найважливіших сторін життя військовослужбовців	83
VIII. КОРИСНІ ПОРАДИ ТА КОНТАКТИ	96
Алгоритм дій, якщо Ваші права порушені	96
Телефони «гарячих ліній» та список організацій, куди потрібно звертатись у різних ситуаціях.....	97
Громадські правозахисні організації	100

ВСТУП

З 24 лютого 2022 року в Україні введено правовий режим воєнного стану з одночасним оголошенням загальної мобілізації громадян. Це стало адекватною реакцією України на широкомасштабну збройну агресію Російської Федерації, яка своїми підступними діями спричинила найбільший збройний конфлікт у Європі після Другої світової війни.

Ця воєнна кампанія характеризується запровадженням у збройну боротьбу не лише нових форм і методів ведення бойових дій, а й надсучасних технологічних засобів, які вимагають від протидіючих сторін постійного залучення значних матеріально-технічних ресурсів.

Попри це, вирішальним чинником, який продовжує визначати перемогу на полі бою, залишається людський потенціал. Його мотивація до виконання бойових завдань напряму залежить від рівня всебічного забезпечення, у тому числі в частині, що стосується повноти реалізації прав і соціальних гарантій військовослужбовців та членів їх сімей. Водночас правовий захист військовослужбовця є функцією держави, яка в умовах масштабного застосування Збройних Сил України доучасті в бойових діях, набуває особливого значення.

Слід зазначити, що режим дії воєнного стану в будь-якій країні передбачає тимчасове певне обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб. Це пов'язано з військовою необхідністю адекватно реагувати на виклики і загрози, які виникають в усіх сферах національної безпеки держав під час збройного конфлікту. І Україна у цьому плані не є винятком.

Разом з тим, зважаючи на вкрай важкі умови, в яких наразі перебувають військовослужбовці Збройних Сил України, питання забезпечення їхніх прав і соціальних гарантій мають вийти на рівень особливої уваги усіх державних і громадських інституцій країни. Адже Україна є демократичною країною, яка навіть в умовах режиму воєнного стану повинна зберігати дієвість ключових складових демократичного цивільного контролю над збройними силами.

Нещодавно проведений експертами міжнародного проєкту «Посилення демократичного контролю над Збройними Силами України», який здійснюється Міністерством оборони України та Програмою підтримки ОБСЄ для України, незалежний моніторинг прав і свобод військовослужбовців в умовах дії режиму воєнного стану

із використанням інформації, яка надана зацікавленими органами державної і законодавчої влади, органами військового управління, а також органами судової влади та громадськими організаціями, дав можливість систематизувати наявні права і соціальні гарантії військовослужбовців та стан їх реалізації. Вищезазначене вивело на порядок денний необхідність опрацювання та видання poradnika з прав і соціальних гарантій військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей під час дії режиму воєнного стану (далі – poradnik).

Poradnik написаний у доступній формі та має на меті полегшити усім категоріям особового складу Збройних Сил України можливість знайти відповіді на питання, а також отримати корисні поради в частині, що стосується прав і соціальних гарантій військовослужбовців в умовах дії режиму воєнного стану. Крім того, на думку авторів, poradnik має стати в нагоді й військовослужбовцям інших суб'єктів Сил оборони України, а також представникам зацікавлених державних інституцій та громадських організацій, які надають підтримку сектору безпеки і оборони в умовах відбиття збройної російської агресії.

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

ОСНОВНІ ЗАКОННІ Й ПІДЗАКОННІ АКТИ У СФЕРІ ПРАВ ТА СВОБОД ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

У юридичному тлумаченні права військовослужбовців України є складовою правового статусу як встановлена правовими нормами міра їх можливої поведінки у правовідносинах, пов'язаних з проходженням військової служби, що забезпечує необхідні умови виконання ними обов'язків та спрямована на задоволення публічно-правових інтересів, визначених і гарантованих державою.

Основними законними й підзаконними актами у сфері прав та свобод військовослужбовців під час дії режиму воєнного стану є:

- Конституція України від 28 червня 1996 року;
- Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (прийнята у Римі 4 листопада 1950 р.);
- Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 р.);
- Факультативний протокол до міжнародного пакту про громадянські і політичні права (Україна приєдналася до протоколу 25 грудня 1990 р.);
- Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 р.);
- Римський статут міжнародного кримінального суду (прийнятий 17 липня 1998 року);
- Закон України «Просоціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року № 2011-XII;
- Закон України «Про оборону України» від 06.12.1991 № 1932-XII (Редакція станом на 15.04.2023);
- Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII (Редакція станом на 20.08.2023);
- Закон України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»»;
- Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII;

- Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25 березня 1992 року № 2232-XII;
- Закон України «Про Збройні Сили України» від 6 грудня 1991 року №1934-XII;
- Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 9 квітня 1992 року № 2262-XII;
- Статут Внутрішньої служби Збройних Сил України, затверджений Законом України від 24 березня 1999 року № 548-XIU;
- Дисциплінарний статут Збройних Сил України, затверджений Законом України від 24 березня 1999 року № 551-XIV;
- Кодекс України про адміністративні правопорушення;
- Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року;
- Кодекс законів про працю України;
- Житловий кодекс України від 30 червня 1983 року (зі змінами);
- Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року (зі змінами);
- Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби в Збройних Силах України та інших військових формуваннях» від 06.09.2018 №6109;
- Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 року № 2866-IV;
- Закон України «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей» від 26 січня 2022 року № 2010-IX;
- Закон України «Про споживче кредитування» від 15.11.2016 № 1734-VIII;
- Закон України «Про безоплатну правову допомогу», від 02.06.2011 № 3460-VI;
- Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.1996 № 393/96-ВР;
- Закон України «Про внесення зміни до частини третьої статті 151 Кодексу адміністративного судочинства України щодо забезпечення позову у виді зупинення наказу або розпорядження командира (начальника) під час воєнного стану чи в бойовій обстановці», від 8 липня 2022 року № 2359-IX;
- Закон України «Про запобігання корупції», від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII (зі змінами);

- Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23 квітня 1991 року № 987-XII (із змінами);
- Закон України «Про Службу військового капеланства» від 30 листопада 2021 року № 1915-IX;
- «Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України», затвердженого Указом Президента України від 10 грудня 2008 року № 1153/2008;
- Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64 «Про введення воєнного стану в Україні»;
- Порядок залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 13.07.2011 № 753;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 08 липня 2020 року № 573 «Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану»;
- Порядок залучення працездатних осіб в умовах воєнного стану до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України №753 від 13.07.2011 року;
- Порядок перевірки документів осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану зовсім нещодавно було затверджено Постановою Кабінету Міністрів №1456 від 23.12.2021 року.
- «Положення про військовий (військово-морський, військово-спортивний) ліцей, ліцей із посиленою військово-фізичною підготовкою», затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 30 червня 2021 р. № 672;
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб» від 30 серпня 2017 р. № 704;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану»;
- «Порядок призначення і виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у

військового резерві», затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 року №975;

- «Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів із соціальної, професійної адаптації ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членів сімей таких осіб, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України та постраждалих учасників Революції Гідності», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 31 березня 2015 р. № 179 (зі змінами);
- «Порядок надання медичної допомоги у військово-медичних закладах і взаєморозрахунків за неї між військовими формуваннями», затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 18 жовтня 1999 р. № 1923 (зі змінами);
- «Порядок направлення осіб із складових сил оборони та сил безпеки, постраждалих у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, на лікування за кордон», затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 05.04.2022 №411;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2022 р. № 1338 «Деякі питання надання безоплатної психологічної допомоги особам, які звільняються або звільнені з військової служби, з числа ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членам сімей таких осіб та членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни і членам сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»;
- «Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів із психологічної допомоги ветеранам війни, особам, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, членам сімей таких осіб, постраждалим учасникам Революції Гідності, членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членам сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 497 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2023 р. № 331);
- «Порядок забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей житловими приміщеннями», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 03.08.2006 р. № 1081;

- «Правила обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, і надання їм жилих приміщень в Українській РСР», затверджені постановою Ради Міністрів Української РСР і Української Республіканської Ради Професійних спілок від 11 грудня 1984 р. № 470;
- «Порядок організації будівництва житла для військовослужбовців та членів їх сімей на земельних ділянках, що належать до земель оборони», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 6 липня 2011 р. № 715;
- «Порядок виплати грошової компенсації військовослужбовцям Збройних Сил, Національної гвардії, Служби безпеки, розвідувальних органів, Державної прикордонної служби, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, Державної спеціальної служби транспорту, Управління державної охорони та військовослужбовцям, відрядженим до Міністерства освіти і науки, Державного космічного агентства, за піднайом (найом) ними житлових приміщень», затверджений постановою кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 р. № 450;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 19 жовтня 2016 р. № 719 «Питання забезпечення житлом деяких категорій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, а також членів їх сімей» (зі змінами);
- Постанова Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2015 р. № 728 «Деякі питання забезпечення житлом військовослужбовців та інших громадян»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 р. № 1088 «Деякі питання виплати пенсій окремим категоріям громадян»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 р. № 1381 «Про підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення»;
- Постанова Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2023 р. № 168 «Про індексацію пенсійних і страхових виплат та додаткових заходів щодо підвищення рівня соціального захисту найбільш вразливих верств населення у 2023 році»;
- «Положення про підготовку і проведення призову громадян України на строкову військову службу та прийняття призовників на військову службу за контрактом» (Особливості призову на строкову військову службу під час дії воєнного стану), затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 21 березня 2002 р. № 352 (зі змінами);

- «Порядок виплати військовослужбовцям Збройних Сил, Національної гвардії, Служби безпеки, Служби зовнішньої розвідки, Державної прикордонної служби, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації і Управління державної охорони грошової компенсації вартості за неотримане речове майно», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 р. № 178;
- «Правила перетинання державного кордону громадянами України», затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 1995 року № 57 (зі змінами);
- «Порядок надання та позбавлення статусу учасника бойових дій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення чи у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 року № 413;
- «Порядок виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам», затверджений наказом Міністерства оборони України від 07 червня 2018 року № 260;
- «Положення про військово-лікарську експертизу в Збройних Силах України», затверджене наказом Міністра оборони України від 14.08.2008 № 402;
- «Інструкція з організації забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей жилими приміщеннями», затверджена наказом Міністерства оборони України від 31 липня 2018 року № 380;
- «Інструкція про організацію розгляду звернень та проведення особистого прийому громадян у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України», затверджена наказом Міністерства оборони України від 28.12.2016 №735;
- «Інструкція про організацію виконання Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України»,

затверджена наказом Міністра оборони України від 10.04.2009 № 170;

- «Інструкція з організації продовольчого забезпечення Збройних Сил України та годування штатних тварин військових частин Збройних Сил України шляхом залучення суб'єктів господарювання», затверджена наказом Міністерства оборони України від 09.02.2016 № 62;
- «Порядок виплати військовослужбовцям Збройних Сил України підійомної допомоги», затверджений наказом Міністерства оборони України від 05.02.2018 № 45;
- наказ Міністерства оборони України №35 від 7 лютого 2022 року «Про внесення змін до наказу Міністерства оборони України від 11 жовтня 2021 року № 313 «Про затвердження Переліку спеціальностей та/або професій, споріднених з відповідними військово-обліковими спеціальностями, після одержання яких жінки беруться на військовий облік військовозобов'язаних», зі змінами й доповненнями від 6 вересня 2022 року № 259;
- «Перелік військових посад осіб офіцерського складу, які можуть бути заміщені військовослужбовцями-жінками», затверджений наказом № 50 Міністерства оборони України від 10 лютого 2022 року.
- наказ Міністерства охорони здоров'я України «Щодо надання медичної допомоги в умовах воєнного стану військовослужбовцям, які беруть участь в операції Об'єднаних сил» від 25.02.2022 № 379.

СОЦІАЛЬНІ І ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

Військовослужбовці користуються усіма правами і свободами людини та громадянина, гарантіями цих прав і свобод, закріпленими в Конституції України та законах України, з урахуванням особливостей, встановлених цим та іншими законами.

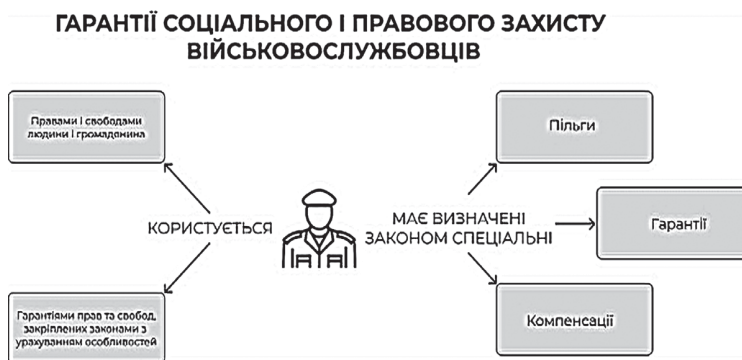
У зв'язку з особливим характером військової служби, яка пов'язана із захистом Вітчизни, військовослужбовцям надаються визначені законом пільги, гарантії та компенсації (*стаття 1-2 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Пільги - це встановлені законодавством або іншими нормативними актами переваги, що надаються військовослужбовцям порівняно з іншими громадянами.

Гарантії - законодавчо закріплені засоби охорони суб'єктивних прав військовослужбовців, способи їх реалізації.

Компенсації - встановлені законодавством або іншими нормативними актами відшкодування, винагорода за виконання військовослужбовцями поставлених завдань у будь-яких умовах, у тому числі в умовах з підвищеним ризиком для життя та здоров'я.

Ніхто не має права обмежувати військовослужбовців та членів їх сімей у правах і свободах, визначених законодавством України (*стаття 2 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Відтак військовослужбовці перебувають під захистом держави й мають усю повноту прав і свобод, закріплених Конституцією України.

Діяльність військовослужбовців під час відбиття збройної російської агресії пов'язана з високим ризиком для життя та здоров'я. Водночас держава у цей період має максимально забезпечити соціальні гарантії військовослужбовців, передбачені законодавством України.

Соціальні і правові гарантії військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей реалізуються через встановлену в Україні єдину систему правового та соціального захисту з урахуванням грошового, матеріального та інших видів забезпечення відповідно до їхньої посади, військового звання, кваліфікації, тривалості та умов військової служби.

ДЕРЖАВА – ГАРАНТ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО І ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

Уся відповідальність за ефективне функціонування та відповідне наповнення системи правового та соціального захисту покладається на державу.

Соціальний захист – діяльність (функція) держави, спрямована на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі. Це право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, у старості, а також в інших випадках, передбачених законом (*стаття 1 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Правовий захист військовослужбовців – функція держави. Він передбачає закріплення в законодавчих актах України прав та свобод військовослужбовців, їхніх обов'язків та відповідальності, соціальних пільг і гарантій, а також правовий механізм їх реалізації.

ДЕРЖАВА - ГАРАНТ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО І ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

Утім увесь спектр правових і соціальних гарантій військовослужбовців за різними напрямками унормований відповідними нормативно-правовими актами, які покладають відповідальність за їх реалізацію на органи державної влади та органи місцевого самоврядування (*стаття 4 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Під час дії воєнного стану тимчасово розширюються повноваження державних інституцій.

ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Режим воєнного стану впроваджується у разі «загрози нападу, небезпеки державній незалежності України» (*стаття 106 Конституції України*).

У Законі України «Про правовий режим воєнного стану» зазначені: зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб.

Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводить в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень (стаття 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»).

ХАРАКТЕРИСТИКА ВОЄННОГО СТАНУ

КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА І СВОБОДИ, ЯКІ МОЖУТЬ ОБМЕЖУВАТИСЯ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень, визначено конституційний перелік прав і свобод, обмеження яких допускається (*стаття 64 Конституції України*).

ПРАВА І СВОБОДИ, ЯКІ МОЖУТЬ БУТИ ОБМЕЖЕНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ураховуючи зазначені обмеження, військове командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) може здійснювати такі заходи правового режиму воєнного стану (*стаття 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»*):

Джерело: Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Що стосується військовослужбовців під час дії режиму воєнного стану, то обмеження їх прав і свобод об'єктивно необхідні, урахуваючи специфіку військової служби, а також пов'язані з належним виконанням службових обов'язків, підтриманням необхідного рівня бойової та мобілізаційної готовності військ (сил). Обмеження прав та свобод військовослужбовців компенсується наданням їм державою додаткових пільг, гарантій та компенсацій.

Водночас держава у цей період має максимально забезпечити соціальні гарантії військовослужбовців, передбачені законодавством України.

КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА І СВОБОДИ, ЯКІ НЕ МОЖУТЬ ОБМЕЖУВАТИСЯ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Конституцією України вказано перелік прав і свобод, що не можуть бути обмежені (*стаття 64 Конституції України*).

Джерело: Юридична клініка національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

II . СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРАВА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ ПІД ЧАС ДІЇ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

ПРАВО НА НАЛЕЖНЕ ГРОШОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Держава гарантує військовослужбовцям достатнє матеріальне, грошове та інші види забезпечення в обсязі, що відповідає умовам військової служби, стимулює закріплення кваліфікованих військових кадрів (стаття 9 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

До складу грошового забезпечення входять (постанова Кабінету Міністрів України «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб» від 30 серпня 2017 р):

1	Щомісячні основні види грошового забезпечення	- посадовий оклад; - оклад за військовим званням; - надбавка за вислугу років.
2	Щомісячні додаткові види грошового забезпечення	- підвищення посадового окладу; - надбавки; - доплати; - винагорода військовослужбовцям, які обіймають посади, пов'язані з безпосереднім виконанням завдань із забезпечення кібербезпеки та кіберзахисту; - премія.
3	Одноразові додаткові види грошового забезпечення	- винагороди (крім винагороди військовослужбовцям, які обіймають посади, пов'язані з безпосереднім виконанням завдань із забезпечення кібербезпеки та кіберзахисту); - допомоги.

Грошове забезпечення визначається залежно від посади, військового звання, тривалості, інтенсивності та умов військової служби, кваліфікації, наукового ступеня і вченого звання військовослужбовця.

Грошове забезпечення підлягає індексації відповідно до закону.

Посадові оклади виплачуються залежно від займаних посад і тарифних розрядів, передбачених у штаті військової частини.

Види надбавок: за вислугу років; за особливості проходження служби; за службу в Силах спеціальних операцій Збройних Сил України; за кваліфікацію; за кваліфікаційну категорію військовослужбовцям медичного і фармацевтичного складу; за виконання функцій державного експерта з питань таємниць і фахівців, які залучаються до підготовки рішень і висновків державних експертів з питань таємниць; надбавки військовослужбовцям, які працюють в умовах режимних обмежень; за безперервний стаж на шифрувальній роботі; за почесні звання; за спортивні звання; надбавки військовослужбовцям-донорам.

Види доплат: за науковий ступінь та за вчене звання.

Види винагород: морська винагорода; за стрибки з парашутом; за розшук, підняття, розмінування та знешкодження вибухових предметів, тралення і знешкодження (знищення) мін; за водолазні роботи; за бойове чергування.

Виплата щомісячної премії військовослужбовцям здійснюється на підставі наказу командира військової частини, який видається до 5 числа місяця, наступного за місяцем преміювання, з урахуванням військової дисципліни, наявності дисциплінарних стягнень, показників виконання службових обов'язків.

Види виплат грошової допомоги: одноразова грошова допомога військовослужбовцям після укладення ними першого контракту; грошова допомога для оздоровлення; матеріальна допомога для вирішення соціально-побутових питань; одноразова грошова допомога у разі звільнення з військової служби.

За військовослужбовцями, захопленими в полон або заручниками, а також інтернованими в нейтральних державах або безвісно відсутніми, зберігаються виплати в розмірі посадового окладу за останнім місцем служби, окладу за військовим званням, надбавки за вислугу років, інших щомісячних додаткових видів грошового забезпечення постійного характеру та інші види грошового забезпечення з урахуванням зміни

вслуги років та норм грошового забезпечення. Сім'ям зазначених військовослужбовців щомісячно виплачується грошове забезпечення, в тому числі додаткові та інші види грошового забезпечення, у порядку та в розмірах, що встановлюються Кабінетом Міністрів України.

За військовослужбовцями, виведеними у розпорядження командира (начальника) військової частини у зв'язку з потребою у тривалому лікуванні, зберігаються виплати в розмірі посадового окладу за останнім місцем служби, окладу за військовим званням, надбавки за заслугу років, інших щомісячних додаткових видів грошового забезпечення постійного характеру та інші види грошового забезпечення з урахуванням зміни заслуги років та норм грошового забезпечення протягом усього строку безперервного перебування на лікуванні в закладах охорони здоров'я, зокрема іноземних держав, та у відпустці для лікування у зв'язку з хворобою або відпустці для лікування після поранення (контузії, травми або каліцтва), встановленого абзацом першим пункту 11 статті 10¹ цього Закону (пункт 9 статті 9 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»);

Грошове забезпечення військовослужбовцям за призовом (мобілізацією) виплачується в порядку та розмірах, установлених для осіб офіцерського складу, осіб рядового, сержантського та старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом.

На період дії воєнного стану (особливого періоду):

а) військовослужбовцям щомісячно виплачується додаткова винагорода на умовах, у розмірах та в порядку, встановлених Кабінетом Міністрів України;

б) військовослужбовцям виплачується винагорода за знищене (захоплене) озброєння та військову, бойову (спеціальну, спеціалізовану) техніку противника у розмірах від чотирьох до трьохсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня календарного року, в порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України (стаття 9-2 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

<p>Категорії військовослужбовців, які мають право на додаткову винагороду, визначаються постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану»</p>	<p>Розмір виплати додаткової винагороди</p>
<p>Військовослужбовці, які здійснюють бойові (спеціальні) завдання у період здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України.</p>	<p>30 000 гривень (в розрахунку на місяць пропорційно часу виконання таких завдань)</p>
<p>Військовослужбовці, які беруть безпосередню участь у бойових діях або здійсненні заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, перебуваючи безпосередньо в районах їх здійснення, на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України, на території між позиціями сил оборони та позиціями військ держави-агресора, у період здійснення зазначених заходів (у тому числі військовослужбовцям строкової служби) та виконують бойові (спеціальні) завдання.</p>	<p>100 000 гривень (в розрахунку на місяць пропорційно часу участі у таких діях та заходах)</p>
<p>“У разі виконання бойових (спеціальних) завдань під час ведення бойових (спеціальних) дій на лінії бойового зіткнення з противником на відстані виконання бойових (спеціальних) завдань військовою частиною (підрозділом, зокрема зведеним) першого ешелону оборони або наступу (контрнаступу, контратаки) до ротного опорного пункту включно, а також на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України, на території між позиціями сил оборони та позиціями військ держави-агресора в районах ведення воєнних (бойових) дій та на території противника військовослужбовцям додатково виплачується одноразова винагорода</p>	<p><i>в розмірі 70000 гривень за кожні 30 днів (сумарно обчислених) виконання таких завдань.”</i></p>

<p>Категорії військовослужбовців, які мають право на додаткову винагороду, визначаються постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану»</p>	<p>Розмір виплати додаткової винагороди</p>
<p>Військовослужбовцям, які виконують бойові (спеціальні) завдання у складі органу військового управління, штабу угруповання військ (сил) або штабу тактичної групи до пункту управління оперативно-стратегічного угруповання військ включно, а також у складі командування та штабу військової частини (зведеного підрозділу) (у тому числі поза районами ведення бойових (воєнних) дій), який здійснює оперативне (бойове) управління військовими частинами та підрозділами, що ведуть воєнні (бойові) дії на лінії бойового зіткнення на відстані виконання бойових (спеціальних) завдань військовою частиною (підрозділом, зокрема зведеним) першого ешелону оборони або наступу (контрнаступу, контратаки).</p>	<p>50 000 гривень (в розрахунку на місяць пропорційно часу виконання таких завдань)</p>
<p>Військовослужбовцям, які обіймають посади керівного та інструкторсько-викладацького складу у навчальних військових частинах (навчальних центрах, навчальних підрозділах), відповідно до переліку посад.</p>	<p>від 15000 до 30000 гривень (з урахуванням їхнього рівня підготовки (кваліфікації) пропорційно часу здійснення підготовки та навчання персоналу в розрахунку на місяць)</p>
<p>Військовослужбовцям, які у зв'язку з пораненням (контузією, травмою або каліцтвом), пов'язаним із захистом Батьківщини, визнані військово-лікарською комісією обмежено придатними до військової служби або непридатними до військової служби з переоглядом через 6-12 місяців та зараховані у розпорядження відповідних командирів, протягом двох місяців з дня зарахування у розпорядження (без врахування часу перебування у відпустці та на лікуванні) виплачується грошове забезпечення (без урахування додаткової винагороди) за останньою займаною посадою у повному обсязі. Після перебування у розпорядженні понад два місяці й до закінчення перебування у розпорядженні таким військовослужбовцем щомісяця виплачується вклад за військовим званням, надбавка за вислугу років та додаткова винагорода.</p>	<p>20100 гривень</p>

Категорії військовослужбовців, які мають право на додаткову винагороду, визначаються постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану»	Розмір виплати додаткової винагороди
<p>Курсантам вищих військових навчальних закладів, закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, а також закладів вищої освіти, які мають у своєму складі військові інститути, факультети військової підготовки, кафедри військової підготовки, відділення військової підготовки, закладів фахової передвищої військової освіти, які перед зарахуванням на навчання не перебували на військовій службі або проходили строкову військову службу</p>	<p>винагорода за особливості проходження служби під час дії воєнного стану: 2350 гривень (пропорційно часу перебування на службі (навчанні)).</p>

До наказів про виплату додаткової винагороди у розмірі 100000 гривень включаються військовослужбовці, у тому числі, які:

- у зв'язку з пораненням (контузією, травмою, каліцтвом), пов'язаним із захистом Батьківщини, перебувають на стаціонарному лікуванні в закладах охорони здоров'я - за весь час (періоди) перебування на такому лікуванні або у відпустці;
- захоплені в полон (крім тих, які добровільно здалися в полон) або є заручниками, а також інтерновані в нейтральні держави або безвісно відсутні (у разі, коли зазначені події сталися як до введення воєнного стану, так і після його введення) - за час перебування в полоні (заручниках) та до дня звільнення включно;
- загинули (померли) внаслідок отриманих після введення воєнного стану поранення (контузії, травми або каліцтва), пов'язаного із

захистом Батьківщини - виплата здійснюється за весь місяць, у якому військовослужбовець загинув (помер), у тому числі за місяць початку військової служби.

Грошова допомога для оздоровлення

Розмір грошової допомоги для оздоровлення визначається, виходячи з посадового окладу, окладу за військовим званням, надбавки за вислугу років і щомісячних додаткових видів грошового забезпечення (крім винагород) за займаною посадою, на які військовослужбовець має право на день підписання наказу про надання цієї допомоги.

Матеріальна допомога для вирішення соціально-побутових питань

Матеріальна допомога для розв'язання соціально-побутових питань у розмірі місячного грошового забезпечення виплачується військовим за наявності певних обставин, що визначаються наказом Міністерства оборони України.

Поряд з цим, матеріальна допомога для розв'язання соціально-побутових питань виплачується сім'ям військовослужбовців, які захоплені в полон (крім військовослужбовців, які здалися в полон добровільно) чи стали заручниками, а також інтернованими в нейтральних державах або визнані безвісно відсутніми.

ПРАВО НА СОЦІАЛЬНУ ТА ПРОФЕСІЙНУ АДАПТАЦІЮ

Військовослужбовці мають право на соціальну та професійну адаптацію (частина 5 статті 8 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

Професійна адаптація для вищезазначених категорій осіб здійснюється шляхом організації короткострокових навчальних курсів, спрямованих на підвищення кваліфікації або перепідготовки у закладах професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти різних форм власності, інших суб'єктів освітньої діяльності.

ПРАВО НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я, МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ

Військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, мають право на безоплатну медичну допомогу у військово-медичних закладах охорони здоров'я. У разі відсутності за місцем проходження військової служби, навчальних (або перевірочних) та спеціальних зборів або за місцем проживання військовослужбовців військово-медичних закладів охорони здоров'я, відповідних відділень або ліжко-місць чи спеціального медичного обладнання, а також у невідкладних випадках медична допомога військовослужбовцям надається державними або комунальними закладами охорони здоров'я за рахунок програми державних гарантій медичного обслуговування населення або інших бюджетних програм, розпорядниками яких є органи управління такими закладами (*частина 1 статті 11 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Медична допомога надається усім постраждалим та пораненим у цілодобовому режимі безвідмовно, госпіталізація постраждалих та поранених здійснюється у найближчі заклади охорони здоров'я, які спроможні надати допомогу відповідно до профілю ураження (*наказ Міністерства охорони здоров'я України «Щодо надання медичної допомоги в умовах воєнного стану військовослужбовцям, які беруть участь в операції Об'єднаних сил» від 25.02.2022 № 379*).

У період дії воєнного стану військовослужбовці, які брали безпосередню участь у здійсненні заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, перебуваючи безпосередньо в районах здійснення зазначених заходів, можуть бути направлені відповідно до висновку військово-лікарської комісії для подальшого надання їм медичної допомоги або проведення медико-психологічної реабілітації до медичних закладів, розташованих за межами України. Відшкодування вартості проїзду та оплати послуг з надання такої медичної допомоги або проведення медико-психологічної реабілітації здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, крім випадків надання зазначеної допомоги коштом приймаючої сторони. Алгоритм направлення регламентується у «Порядку направлення осіб із складових сил оборони та сил безпеки, постраждалих у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, на лікування за кордон», Затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України № 411.

Члени сімей військовослужбовців (крім військовослужбовців строкової військової служби та курсантів (слухачів)), за відсутності за місцем їх проживання державних або комунальних закладів охорони здоров'я отримують медичну допомогу у військово-медичних закладах охорони здоров'я.

Члени сімей військовослужбовців та осіб, звільнених у запас або у відставку, а також військовослужбовців, які загинули (померли), пропали безвісти, стали особами з інвалідністю під час проходження військової служби або постраждали у полоні в ході бойових дій (війни) чи під час участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, якщо ці особи прослужили у Збройних Силах України, інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях та правоохоронних органах не менш як 20 календарних років, мають право на медичне обслуговування у закладах Міністерства оборони України (*частина 2 статті 11 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Військовослужбовці та члени їх сімей мають право не більше одного разу на рік на санаторно-курортне лікування та відпочинок у санаторіях, з пільговою оплатою вартості путівок у розмірах та порядку, встановлених Кабінетом Міністрів України. Таким же правом користуються члени сімей військовослужбовців, які загинули (померли) або пропали безвісти під час проходження військової служби (*частина 3 статті 11 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

На теперішній час санаторно-курортні заклади у системі Міністерства оборони України переформатовані у реабілітаційні госпіталі, а тому право на санаторно-курортне лікування військовослужбовців та членів їх сімей на даний час не може бути реалізовано у повному об'ємі.

Також законодавець гарантує військовослужбовцям права на:

ПРАВО НА БЕЗОПЛАТНУ ПСИХОЛОГІЧНУ ДОПОМОГУ

Держава забезпечує безоплатну психологічну допомогу особам, які брали безпосередню участь в антитерористичній операції, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки й оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, у здійсненні заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, чи виконували службово-бойові завдання в екстремальних (бойових) умовах (*частина 1 статті 11 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Психологічна допомога організовується психологічними службами військових частин (підрозділів), а в разі потреби здійснюється у військово-медичних закладах охорони здоров'я, на базі відповідних центрів з відшкодуванням вартості проїзду до цих центрів і назад.

У період дії воєнного стану зазначена допомога (проведення медико-психологічної реабілітації) може надаватися медичними закладами, розташованими за межами України.

Особи, стосовно яких згідно із Законом України «Про соціальний і правовий захист осіб, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей» встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, з числа військовослужбовців,

учасників бойових дій та прирівняних до них осіб, після їх звільнення обов'язково проходять відновлювальні (постізоляційні, реінтеграційні) заходи, заходи з адаптації, підтримки (супроводу).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ДОГЛЯД ЗА ДИТИНОЮ

Мати і батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини, незалежно від того, чи перебували вони у шлюбі між собою (*стаття 141 Сімейного кодексу України*).

Передбачено надання відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку та в разі, якщо дитина потребує домашнього догляду – тривалістю, визначеною в медичному висновку, але не більш як до досягнення нею шестирічного віку (якщо обоє батьків є військовослужбовцями, – одному з них за їх рішенням) (*пункт 19 статті 10-1 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*). Відпустку можна отримати не пізніше, ніж через три місяці після народження дитини.

Військовослужбовці, які перебувають у відпустці для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, а також у відпустці, якщо дитина потребує домашнього догляду тривалістю, визначеною в медичному висновку, але не більш як до досягнення нею шестирічного віку, залишаються на військовій службі у розпорядженні відповідного військового формування (посадової особи, яка має право на призначення на посади) у порядку, визначеному положеннями про проходження громадянами України військової служби, а після їх закінчення - призначаються на попередні або на інші, не нижчі за попередні, посади. Військовослужбовцям військової служби за контрактом під час перебування у таких відпустках продовжується строк контракту про проходження військової служби до закінчення зазначених відпусток (у разі відсутності їх клопотань про звільнення з військової служби у зв'язку із закінченням строку контракту), а також на строк, необхідний для визначення придатності до проходження військової служби за станом здоров'я та прийняття рішення щодо укладення нового контракту. Військовослужбовцям зараховується час перебування у зазначених відпустках до строку вислуги у військовому званні" (*абзац 3 пункту 8 статті 10-1 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Важливо! Батько-військовослужбовець може піти у відпустку для догляду за дитиною у особливий період та період дії воєнного стану

лише за умови, якщо мати дитини теж військовослужбовця.

Передбачено призначення на рівнозначні посади (в разі їх відсутності на нижчі посади) з меншим обсягом робіт військовослужбовців-жінок, які мають дітей віком до трьох років, за їх клопотанням у разі неможливості виконання ними обов'язків на займаних посадах (підпункт 2-3 пункту 82 «Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України»), для військовослужбовців-чоловіків така норма відсутня, тобто законодавством обмежується їх право та штучно зменшується їх можливість брати участь у вихованні дитини.

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЖИТЛОВИМИ ПРИМІЩЕННЯМИ

Зазначені правовідносини регулюються статтею 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей».

Держава забезпечує військовослужбовців жилими приміщеннями або за їх бажанням грошовою компенсацією за належне їм для отримання житлове приміщення на підставах, у межах норм і відповідно до вимог, встановлених Житловим кодексом Української РСР, іншими законами, в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України (статті 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

Військовослужбовці строкової військової служби та військовослужбовці, призвані на військову службу під час мобілізації, розміщуються в казармах

(на кораблях) згідно із Статутом внутрішньої служби Збройних Сил України. За ними зберігаються жилі приміщення, які вони займали до призову на строкову військову службу та військову службу під час мобілізації.

Військовослужбовці (крім військовослужбовців строкової військової служби) та члени їх сімей, які проживають разом з ними, забезпечуються службовими жилими приміщеннями, що повинні відповідати вимогам житлового законодавства.

У разі відсутності службового жилого приміщення військовослужбовці рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом і не перебувають у шлюбі, розміщуються безплатно в спеціально пристосованих казармах у розташуванні військової частини, а сімейні - у сімейних гуртожитках.

У разі відсутності можливості розміщення зазначених військовослужбовців військова частина зобов'язана орендувати для військовослужбовців та членів їх сімей жиле приміщення або за їх бажанням виплачувати грошову компенсацію за піднайом (найом) жилого приміщення.

Військовослужбовцям, які мають вислугу на військовій службі 20 років і більше, та членам їх сімей надаються жилі приміщення для постійного проживання або за їх бажанням грошова компенсація за належне їм для отримання жиле приміщення. Такі жилі приміщення або грошова компенсація надаються їм один раз протягом усього часу проходження військової служби за умови, що ними не було використано право на безоплатну приватизацію житла.

У разі відсутності службового жилого приміщення військовослужбовці рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом і не перебувають у шлюбі, розміщуються безплатно в спеціально пристосованих казармах у розташуванні військової частини, а сімейні - у сімейних гуртожитках.

Правом на першочергове отримання житла користуються військово-службовці:

- ✓ льотно-підйомний склад авіачастин;
- ✓ плавсклад підводних човнів;
- ✓ військовослужбовці, що несуть бойове чергування;
- ✓ військовослужбовці - учасники бойових дій, учасники війни;
- ✓ ветерани військової служби;
- ✓ члени сімей загиблих.

Правом на позачергове отримання житла користуються:

- ✓ особи, звільнені з військової служби і визнані особами з інвалідністю

внаслідок поранення, контузії, каліцтва, одержаних під час виконання обов'язків військової служби, або захворювання, одержаного під час проходження військової служби;

- ✓ сім'ї військовослужбовців, які загинули (померли) або пропали безвісти під час проходження військової служби;
- ✓ особи, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи й віднесені до 1 та 2 категорій;
- ✓ сім'ї загиблих (померлих) ветеранів війни, Захисників і Захисниць України;
- ✓ військовослужбовці, що перебувають на обліку громадян, які потребують поліпшення житлових умов, при звільненні з військової служби в запас або у відставку за віком, станом здоров'я, а також у зв'язку зі скороченням штатів або проведенням інших організаційних заходів.

Учасники бойових дій, які дістали поранення, контузію або каліцтво під час участі в бойових діях чи при виконанні обов'язків військової служби, забезпечуються жилою площею протягом двох років з дня взяття на квартирний облік.

ІНШІ ЖИТЛОВІ ПІЛЬГИ ПЕРЕДБАЧЕНІ ЗАКОНОМ

50% ЗНИЖКИ НА
КОРИСТУВАННЯ
ЖИТЛОВИМИ ТА
КОМУНАЛЬНИМИ
ПОСЛУГАМИ

ПРАВО НА ОТРИМАННЯ
ЗЕЛЕМЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ ДЛЯ
БУДІВНИЦТВА ТА
ОБСЛУГОВУВАННЯ

ПРАВО НА БЕЗОПЛАТНЕ
ОТРИМАННЯ ЖИТЛОВОГО
ПРИМІЩЕННЯ У ПРИВАТНУ
ВЛАСНІСТЬ, ЯКІ ВИЗНАЧЕНІ
В/С ЗАЙМАЮТЬ У БУДИНКАХ
ДЕРЖАВНОГО ЖИТЛОВОГО
ФОНДУ

ОДЕРЖАННЯ КРЕДИТІВ НА
ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЖИТЛОВЕ
БУДІВНИЦТВО, ЧИ ПРИДБАННЯ
ПРИВАТНОГО ЖИТЛОВОГО
БУДИНКУ НА СТРОК ДО 20 РОКІВ З
ПОГАШЕННЯМ ЗАГАЛЬНОЇ СУМИ
ТА ВІДСОТКІВ ЗА РАХУНОК
ДЕРЖАВИ

Військовослужбовці у разі укладення першого контракту мають право на компенсацію 50 відсотків першого внеску за кредитом, забезпеченим предметом іпотеки відповідно до Умов забезпечення

приватним акціонерним товариством "Українська фінансова житлова компанія" доступного іпотечного кредитування громадян України, та додатково 100 тисяч гривень після першого року військової служби, та ще 100 тисяч гривень після другого.

Компенсація надається військовослужбовцю лише один раз протягом усього часу проходження ним військової служби(пункт 7¹ статті 12 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

ПРАВО НА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ШТРАФНИХ САНКЦІЙ ТА ПЕНІ ЗА НЕВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Військовослужбовцям, які були призвані на військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період або на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період на весь час їх призову, а також їх дружинам (чоловікам), а також іншим військовослужбовцям, під час дії особливого періоду, які брали або беруть участь у захисті незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів, у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України, їх дружинам (чоловікам) - штрафні санкції, пеня за невиконання зобов'язань перед підприємствами, установами і організаціями усіх форм власності, у тому числі банками, та фізичними особами, а також проценти за користування кредитом не нараховуються, крім кредитних договорів щодо придбання майна, яке віднесено чи буде віднесено до об'єктів житлового фонду (жилого будинку, квартири, майбутнього об'єкта нерухомості, об'єкта незавершеного житлового будівництва, майнових прав на них), та/або автомобіля.

(пункт 15 статті 14 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»)

КРЕДИТНІ ПІЛЬГИ

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД СПЛАТИ
ВІДСОТКІВ ЗА
КОРИСТУВАННЯ КРЕДИТОМ

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД СПЛАТИ
ШТРАФУ/ПЕНІ ЗА
НЕСВОЄЧАСНУ СПЛАТУ
ПЛАТЕЖІВ ЗА КРЕДИТОМ

Довідково: крім кредитних договорів щодо придбання майна, яке віднесено чи буде віднесено до об'єктів житлового фонду (жилого будинку, квартири, майбутнього об'єкта нерухомості, об'єкта незавершеного житлового будівництва, майнових прав на них), та/або автомобіля.

Встановлено обов'язок колекторів, кредиторів, колекторських компаній, нових кредиторів тощо щодо дотримання вимог етичної поведінки в частині заборони взаємодіяти за власною ініціативою із споживачем та близькими особами, представником, який повідомив про свою належність до захищеної категорії або про це повідомили близькі особи такого споживача (*пункт 6-2 прикінцевих положень Закону України «Про споживче кредитування»*).

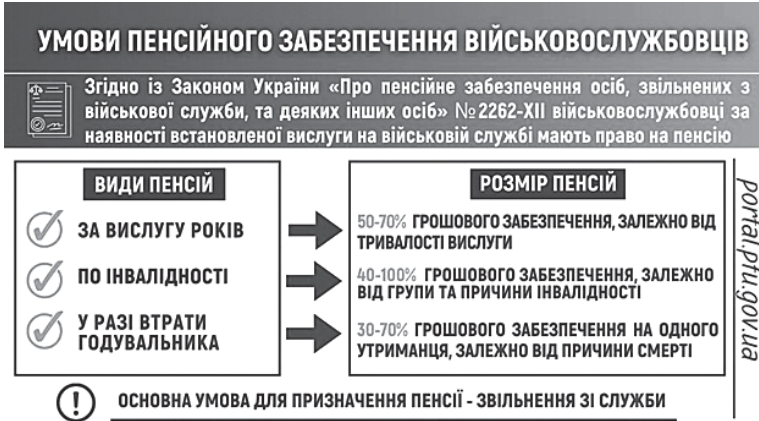
Перелік захищених категорій:

- військовослужбовці Збройних Сил України;
- військовослужбовці, які стали особами з інвалідністю внаслідок захворювання, пов'язаного з проходженням військової служби, чи внаслідок захворювання після звільнення їх з військової служби, пов'язаного з проходженням військової служби;
- членів сімей військовослужбовців, які загинули, померли чи зникли безвісти;
- особи, які перебувають у полоні, осіб, з якими втрачено зв'язок, осіб, зниклих безвісти.

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Умови, розміри й порядок пенсійного забезпечення осіб, звільнених із військової служби, та деяких інших осіб визначаються *Законом України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової*

служби, та деяких інших осіб» від 09 квітня 1992 р. № 2262-ХІІ.

Джерело: Головне управління пенсійного фонду в Україні

Максимальний розмір пенсії за вислугу років не повинен перевищувати 70% відповідних сум грошового забезпечення, а особам, які під час проходження служби брали участь у ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС і віднесені до категорії 1 - 100% сум грошового забезпечення, до категорії 2 - 95% сум грошового забезпечення.

Пенсії за вислугу років підвищуються відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»:

- учасникам бойових дій - на 25% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність;
- особам з інвалідністю внаслідок війни: I групи - на 50% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, II групи - на 40% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, III групи - на 30% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність;
- учасникам війни - на 10% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність;
- членам сімей загиблих військовослужбовців - на 25% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, - членам сімей військовослужбовців, які загинули або померли внаслідок поранення, контузії чи каліцтва під час захисту Батьківщини або внаслідок захворювання, пов'язаного з перебуванням на фронті або одержаного в період проходження військової служби:
  - на 10% прожиткового мінімуму для осіб, які втратили

працевдатність, - дружинам (чоловікам) померлих учасників війни і бойових дій, визнаних за життя особами з інвалідністю від загального захворювання, трудового каліцтва та з інших причин, які не одружилися вдруге.

Важливо! З 1 січня 2020 року виплата пенсій, призначених згідно із Законом України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» до 1 березня 2018 р. та перерахованих з 1 січня 2018 р. з урахуванням розміру окладу за посадою, військовим (спеціальним) званням, відсоткової надбавки за вислугу років за відповідною або аналогічною посадою, яку особа займала на дату звільнення зі служби, що визначені станом на 1 березня 2018 р. відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 р. N 704 «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб», здійснюється у підвищеному розмірі з урахуванням 100 відсотків суми підвищення пенсії, визначеного станом на 1 березня 2018 року.

Частиною третьою статті 2 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» гарантовано неприпинення виплати пенсій пенсіонерам з числа військовослужбовців у разі призову (прийняття) їх на військову службу під час дії особливого періоду на строк до його закінчення або до дня факт

На пільгових умовах особам із числа військовослужбовців, до вислуги років для визначення розміру пенсії зараховується один місяць служби за три місяці часу проходження служби, протягом якого особа брала безпосередню участь у здійсненні заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів під час дії воєнного стану" (Стаття 17-1 Закону України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб").

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ВІДШКОДУВАННЯ ЗАПОДІЯНОЇ ШКОДИ

Відшкодування військовослужбовцям заподіяної моральної й матеріальної шкоди провадиться у встановленому законом порядку (стаття 17 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

Порядок відшкодування шкоди визначається Цивільним законодавством України.

Перелік підстав для виплати моральної шкоди є невичерпним. Моральна шкода військовослужбовцям відшкодовується лише в судовому порядку, де визначається розмір її грошового відшкодування.

ПРАВО НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУ

Військовослужбовці мають право на правову допомогу, яка гарантується у порядку, встановленому законами України. Так, стаття 20 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» визначає, що військовослужбовцям гарантується право на захист у порядку, встановленому законами України.

Судочинство у справах за участю військовослужбовців, які проходять військову службу на території України, здійснюється відповідно до законів України, а військовослужбовців, які проходять військову службу за межами території України, – відповідно до вимог міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (*стаття 20 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Відповідно до Закону України «Про безоплатну правову допомогу», військовослужбовці, яким потрібна правова допомога у розв'язанні питань, пов'язаних зі службою чи з іншими життєвими ситуаціями, можуть її отримати від системи безоплатної правової допомоги.

Усі військовослужбовці можуть отримати безоплатно первинну правову допомогу. Крім того, ті, хто мають статус учасників бойових дій, ветеранів війни, осіб з інвалідністю внаслідок війни, учасників війни, можуть отримати безоплатно і вторинну правову допомогу (*Закон України «Про безоплатну правову допомогу»*).

Правові послуги, які можливо отримати:

Безоплатну первинну правову допомогу а саме:

- правову інформацію, консультації і роз'яснення з правових питань;
- допомогу у складенні заяв, скарг та інших документів правового характеру (крім документів процесуального характеру);
- допомогу в забезпеченні доступу до вторинної правової допомоги та медіації.

Безоплатну вторинну правову допомогу а саме:

- захист;
- здійснення представництва інтересів в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами;
- складення документів процесуального характеру.

Для отримання безоплатної вторинної правової допомоги необхідно подати до найближчого за місцем свого перебування бюро правової допомоги звернення та документи, які підтверджують відповідний статус особи.

Як отримати безоплатну правову допомогу

- телефоном у контакт-центрі системи БПД: **0 800 213 103** (безкоштовно з мобільного);
- у бюро правової допомоги (посилання у qr-кодї, пункт «Актуальна інформація щодо роботи бюро правової допомоги»);
- через мобільні застосунки «Безоплатна правова допомога» та «Твоє право»;
- на довідково-інформаційній платформі правових консультацій «WikiLegalAid»;
- у консультаційному пункті (адреси та графік роботи пунктів можна дізнатися у бюро правової допомоги).

У разі отримання відмови в наданні статусу особи, на яку поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», можна отримати послуги з представництва інтересів у судах, інших державних органах, а також складення документів процесуального характеру, до моменту прийняття рішення відповідним органом про надання такого статусу.

Посилання на усі сервіси системи БПД →

Джерело: Mista UA

ПРАВО НА ОСКАРЖЕННЯ НЕПРАВОМІРНИХ РІШЕНЬ ТА ДІЙ

Неправомірні рішення, дії (бездіяльність) органів військового управління та командирів (начальників) можуть бути оскаржені

військовослужбовцями у порядку, передбаченому законами, Статутами Збройних Сил України та іншими нормативно-правовими актами (стаття 19 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

Захист прав військовослужбовців (стаття 110, Дисциплінарний статут Збройних Сил України):

Військовослужбовці, які подали заяву чи скаргу, мають право:

- особисто викласти свої аргументи особі, яка перевіряє заяву чи скаргу, звернутися з вимогою залучити до розгляду свідків;
- подати додаткові матеріали, що стосуються справи, або клопотати, щоб їх вимагав командир (начальник) або орган, який розглядає заяву чи скаргу;
- бути присутнім під час розгляду заяви чи скарги;

- одержати письмову відповідь про результати розгляду заяви чи скарги;
- ознайомитися з матеріалами перевірки заяви чи скарги;
- оскаржити прийняте за їх заявою чи скаргою рішення в суді;
- вимагати відшкодування завданих їм збитків у встановленому законом порядку (*стаття 112 Дисциплінарний статут Збройних Сил України*).

Пропозиція, заява чи скарга вважаються вирішеними, якщо розглянуто всі порушені в них питання, вжито необхідних заходів або надано вичерпні відповіді.

Військовослужбовці мають право подавати звернення за Законом України «Про звернення громадян», які не стосуються їх службової діяльності (*частина 2 ст. 1 Закону України «Про звернення громадян»*).

Подання скарги на наказ командира не зупиняє його виконання. Зупинення виконання рішення командира поки що можливе лише в порядку забезпечення позову відповідно до правил Кодексу адміністративного судочинства України.

Важливо! Ніхто не може бути скривджений на службі чи притягнутий до відповідальності за те, що він подав пропозицію, заяву чи скаргу.

З 8 липня 2022 року не допускається такого забезпечення позову, як «зупинення наказу або розпорядження командира (начальника), відданого військовослужбовцю в умовах дії режиму воєнного стану чи в бойовій обстановці» (*частина третя статті 151 Кодексу адміністративного судочинства України*).

III . ТРУДОВІ ПРАВА ТА ОСНОВНІ ПРАВА, ПОВ'ЯЗАНІ З ПРОХОДЖЕННЯМ СЛУЖБИ

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ПРАЦЮ ТА РІВНІ ПРАВА У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ

Право на працю та рівні права громадян у соціально-економічній сфері гарантуються Кодексом законів про працю України.

Працівникам, які залучаються до виконання обов'язків, передбачених законами України і «Про альтернативну (невійськову) службу», «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», надаються гарантії та пільги

відповідно до цих законів.

За працівниками, призваними на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період або прийнятими на військову службу за контрактом, у тому числі шляхом укладення нового контракту на проходження військової служби, під час дії особливого періоду на строк до його закінчення або до дня фактичного звільнення зберігаються місце роботи і посада (*стаття 119 Кодексу законів про працю України*).

На військовослужбовців, які отримали поранення та перебувають на лікуванні, потрапили в полон, або визнані безвісно відсутніми, до моменту звільнення їх з військової служби, повернення з полону, появи після визнання безвісно відсутніми або до дня оголошення судом їх померлими поширюються трудові гарантії.

За військовослужбовцями строкової служби та військової служби за призовом осіб офіцерського складу, які до призову працювали на підприємствах, в установах і організаціях, зберігається при звільненні з військової служби право на працевлаштування їх в тримісячний строк на те ж підприємство, в установу чи організацію на посаду, не нижчу за ту, яку вони займали до призову на військову службу. Протягом місяця з дня взяття на військовий облік за місцем проживання осіб, звільнених зі строкової військової служби, надає їм матеріальну допомогу в розмірі середньої місячної заробітної плати за останнім місцем роботи за рахунок коштів державного бюджету. Вони користуються, за інших

рівних умов, переважним правом на залишення на роботі при скороченні чисельності або штату працівників (*частина 3 статті 8 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Законом встановлено додаткові трудові гарантії для громадян, які виконували військовий обов'язок:

ДОДАТКОВІ ТРУДОВІ ПРАВА

МОЖЛИВІСТЬ
ВИКОРИСТОВУВАТИ
ЩОРІЧНУ ВІДПУСКУ У
ЗРУЧНИЙ ЧАС ДЛЯ
ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ,
ДРУЖИНИ В/С,
ВІТЕРАНІВ ВІЙНИ

(ст. 10 Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту")

ДОДАТКОВІ ГАРАНТІЇ
ЩОДО
ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ
ОСІБ ДО 35 РОКІВ, ЯКІ
ВЛАШТУЮТЬСЯ
ВПЕРШЕ НА РОБОТУ

(ст. 196 КЗпП)

ПЕРЕВАЖНЕ ПРАВО
ЗАЛИШЕННЯ НА
РОБОТІ У РАЗІ
СКОРОЧЕННЯ

(ст. 42 КЗпП)

14 ДНІВ ДОДАТКОВОЇ
ВІДПУСКИ, ЗІ
ЗБЕРЕЖЕННЯМ
ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ
ДЛЯ УБД, ОСІБ З
ІНВАЛІДНІСТЮ
ВНАСЛІДОК ВІЙНИ

(ст. 162 Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту")

САМОЗАЙНЯТІ ОСОБИ,
ЯКІ МАЮТЬ НАЙНЯТИХ
ПРАЦІВНИКІВ, НА
ВЕСЬ ПЕРІОД ІХ
СЛУЖБИ
ЗВІЛЬНЯЮТЬСЯ ВІД
НАРАХУВАННЯ,
СПЛАТИ ТА ПОДАВАННЯ
ЗВІТНОСТІ З ПОДТКУ
НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ
ОСІБ, ЄДИНОГО
ПОДАТКУ

(ст. 25 Розділу 10 Податкового кодексу України)

ПРАВО НА ЩОРІЧНУ
ВІДПУСКУ ПОВНОЇ
ТРИВАЛОСТІ ДО
ЗАКІНЧЕННЯ 6
МІСЯЦІВ В ПЕРШОМУ
РІК РОБОТИ (ОСІБ З
ІНВАЛІДНІСТЮ
ВНАСЛІДОК ВІЙНИ,
ПРАЦІВНИКІВ, ЩО
МАЮТЬ ПУТІВКУ) НА
ЛІКУВАННЯ

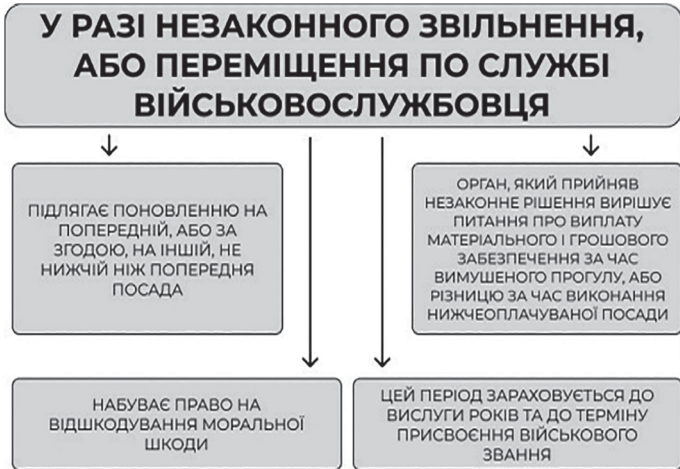
(ст. 10 Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту")

ЗАХИСТ ВІД НЕЗАКОННОГО ЗВІЛЬНЕННЯ АБО ПЕРЕМІЩЕННЯ ПО СЛУЖБІ

Військовослужбовці не можуть бути звільнені з військової служби до набуття права на пенсію за вислугу років, крім випадків, передбачених законом (частина 2 статті 8 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

Статтю 26 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» визначено підстави щодо звільнення військовослужбовців з військової служби, в тому числі пунктом 2 частини 4, пунктом 3 частини 5 зазначеної статті визначено підстави звільнення під час дії періоду воєнного стану.

Порядок проходження громадянами України військової служби Збройних Силах України, в тому числі переміщення по службі, визначається «Положенням про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України» затвердженим Указом Президента України від 10 грудня 2008 року № 1153/2008.

Важливо! Не допускається участь у бойових діях військовослужбовців з числа призваних на військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, які не пройшли курс базової загальновійськової підготовки або не мають бойового досвіду (стаття 59 Статуту Внутрішньої служби Збройних Сил України).

ВИПЛАТИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ У РАЗІ ЗВІЛЬНЕННЯ З ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

Відповідно до законодавства, при звільненні з військової служби військовослужбовець має право на отримання таких виплат:

Одноразова грошова допомога мобілізованим

Військовослужбовцям, які були призвані на військову службу за призовом під час мобілізації або на військову службу за призовом осіб із числа резервістів та звільняються із служби, виплачується одноразова грошова допомога в розмірі 4% місячного грошового забезпечення за кожний повний календарний місяць служби, але не менш як 25% місячного грошового забезпечення.

Допомога виплачується з розрахунку місячного грошового забезпечення (без урахування винагород), на яке має право військовослужбовець на день звільнення («Порядок та умови виплати одноразової грошової допомоги у разі звільнення військовослужбовцям, призваним на військову службу за призовом у зв'язку з мобілізацією, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 року № 460»).

Грошова компенсація за невикористану щорічну та додаткові відпустки

Розрахунок грошової компенсації за всі невикористані дні щорічної основної відпустки, а також дні додаткової відпустки, здійснюється, виходячи з посадового окладу, окладу за військовим званням, надбавки за вислугу років та щомісячних додаткових видів грошового забезпечення з урахуванням зміни вислуги років та норм грошового

забезпечення, які військовослужбовець отримував за останньою займаною штатною посадою.

Грошове забезпечення за період наданої відпустки або розмір грошової компенсації за всі невикористані дні щорічної основної відпустки, а також дні додаткової відпустки у рік звільнення обчислюється з такого розрахунку:

- тим, які мають вислугу до 10 календарних років - 2,5 календарних дня;
- тим, які мають вислугу від 10 до 15 календарних років - 2,9 календарних дня;
- тим, які мають вислугу від 15 до 20 календарних років - 3,3 календарних дня;
- тим, які мають вислугу 20 і більше календарних років - 3,8 календарних дня.

Військовослужбовець, який звільняється зі служби, для отримання компенсації за невикористані дні додаткової відпустки, передбаченої статтею 162 Закону України «Про відпустки» та пунктом 12 частини першої статті 12 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» має звернутися з відповідним рапортом на ім'я командира військової частини (*частина 14 статті 10-1 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

У разі загибелі (смерті) військовослужбовців грошова компенсація за всі не використані ними за час проходження військової служби дні щорічних основної та додаткової відпусток, а також додаткової відпустки військовослужбовцям, які мають дітей або повнолітню дитину - особу з інвалідністю з дитинства підгрупи А І групи, та додаткової відпустки, передбаченої статтею 16-2 Закону України «Про відпустки», виплачується членам сімей загиблих (померлих) військовослужбовців.

Одноразова грошова допомога

Виплачується в розмірі 50 відсотків місячного грошового забезпечення за кожний повний календарний рік служби:

за станом здоров'я;

за власним бажанням під час дії воєнного стану (для військовослужбовців із числа іноземців та осіб без громадянства, які проходять військову службу за контрактом у Збройних Силах України, розвідувальному органі Міністерства оборони України, Державній спеціальній службі транспорту та Національній гвардії України);

які уклали контракт на строк до закінчення особливого періоду або до оголошення рішення про демобілізацію та вислужили не менше 24 місяців військової служби за контрактом, не висловили бажання продовжувати військову службу під час особливого періоду;

які проходять військову службу за контрактом, дію якого

продовжено понад встановлені строки на період до закінчення особливого періоду або до оголошення демобілізації, та які вислужили не менше 18 місяців з дати продовження дії контракту, не висловили бажання продовжувати військову службу під час особливого періоду;

у зв'язку із закінченням особливого періоду або оголошенням демобілізації та небажанням продовжувати військову службу за новим контрактом військовослужбовцями, які проходили військову службу за контрактом, укладеним на умовах, передбачених абзацом другим частини третьої статті 23 Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу";

у зв'язку із звільненням з полону;

за наявності вислуги 10 календарних років і більше у разі звільнення з військової служби:

- за віком;
  - у зв'язку зі скороченням штатів або проведенням організаційних заходів;
  - у зв'язку із закінченням строку контракту;
  - у зв'язку з неможливістю призначення на іншу посаду в разі прямого підпорядкування близькій особі;
  - у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту командуванням;
- у зв'язку з відкликанням мандата на право здійснення військової капеланської діяльності;
- через сімейні обставини або з інших поважних причин, перелік яких визначено частиною дванадцятою статті 26 Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу", під час дії особливого періоду та воєнного стану;
  - у зв'язку з обранням народним депутатом України, депутатом Верховної Ради Автономної Республіки Крим;
  - у зв'язку з призначенням (обранням) на посаду судді, судді Конституційного Суду України, члена Вищої ради правосуддя, члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, керівника служби дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя, його заступника, дисциплінарного інспектора Вищої ради правосуддя;

Військовослужбовцям військової служби за призовом осіб офіцерського складу одноразова грошова допомога в розмірі 50 відсотків місячного грошового забезпечення виплачується у разі звільнення з військової служби з таких підстав:

- у зв'язку із закінченням установлених строків військової служби;
- за станом здоров'я;

через сімейні обставини або з інших поважних причин, перелік яких визначається частиною дванадцятю статті 26 Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу";

у зв'язку з настанням особливого періоду та небажанням продовжувати військову службу військовослужбовцем-жінкою, яка має дитину (дітей) віком до 18 років;

у зв'язку із звільненням з полону;

сьомим згідно із Законом України від 11.04.2024 р. N 3633-IX)

у зв'язку з обранням народним депутатом України, депутатом Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

у зв'язку з призначенням (обранням) на посаду судді, судді Конституційного Суду України, члена Вищої ради правосуддя, члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, керівника служби дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя, його заступника, дисциплінарного інспектора Вищої ради правосуддя;

у зв'язку із закінченням строку військової служби за призовом осіб офіцерського складу під час дії воєнного стану.

Одноразова грошова допомога в розмірі 25 відсотків місячного грошового забезпечення виплачується за кожний повний календарний рік служби за наявності вислуги 10 календарних років і більше військовослужбовцям, які звільняються з військової служби за власним бажанням, через сімейні обставини або з інших поважних причин, перелік яких визначається частиною дванадцятою статті 26 Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу", у мирний час.

Військовослужбовцям, які були призвані на військову службу за призовом під час мобілізації або на військову службу за призовом осіб із числа резервістів, виплата одноразової грошової допомоги здійснюється за період такої служби з дня їх призову на військову службу без урахування періоду попередньої військової служби, на якій вони перебували, крім тих осіб, які при попередньому звільненні з військової служби не набули права на отримання такої грошової допомоги. Зазначена допомога виплачується на день звільнення таких військовослужбовців (пункт 3 частини 2 статті 15 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

ВИПЛАТИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ПРОХОДЖЕННЯМ СЛУЖБИ

Підйомна допомога

При переїзді військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом, а також тих, хто перебуває на кадровій військовій службі та військовій службі за призовом осіб офіцерського складу, на нове місце військової служби в інший населений пункт, у зв'язку з призначенням на військову посаду їм виплачується підйомна допомога в розмірі місячного грошового забезпечення на військовослужбовця і 50 відсотків місячного грошового забезпечення на кожного члена сім'ї військовослужбовця, який переїжджає з ним на нове місце військової служби (*«Порядок виплати військовослужбовцям Збройних Сил України підйомної допомоги»*, затверджений наказом Міністерства оборони України від 05.02.2018 №45).

Допомога в проведенні похорону та компенсації матеріальних витрат на ритуальні послуги

Військові формування, військовослужбовці яких загинули чи померли в період проходження військової служби, надають їх сім'ям і батькам допомогу в проведенні похорону і компенсують матеріальні витрати на ритуальні послуги та на спорудження пам'ятників у розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України (*частина 4 статті 15 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Розмір допомоги становить п'ять прожиткових мінімумів у розрахунку на місяць на одну особу, встановлених законом на дату загибелі (смерті) військовослужбовця (*Постанова Кабінету Міністрів України від 22.05.2000 № 829 «Про грошове забезпечення військовослужбовців»*).

Відшкодування витрат на відрядження

При виконанні службових обов'язків, пов'язаних з відрядженням в інші населені пункти, військовослужбовцям відшкодовуються витрати на відрядження в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України (*частина 6 статті 14 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

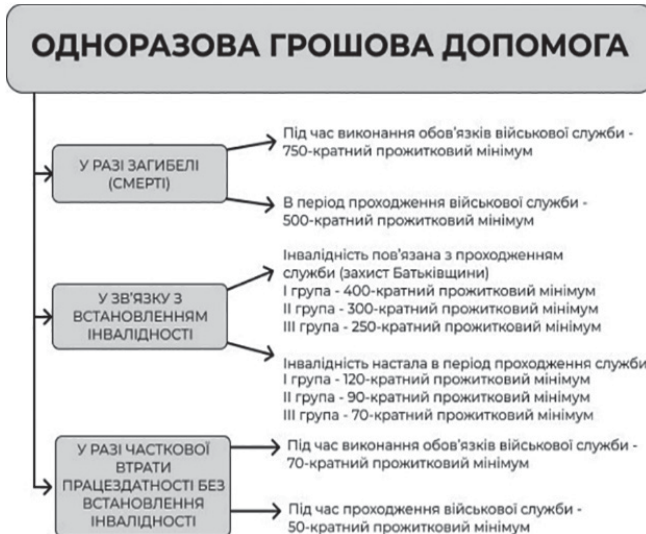
Військовослужбовці, направлені у відрядження в межах України або за кордон, мають право на відшкодування документально підтверджених фактичних витрат на відрядження, а також на одержання коштів на харчування та фінансування інших власних потреб фізичної особи (добові витрати) у зв'язку з відрядженням (пункт 5 стаття 9¹ Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

За кожний день (включаючи день вибуття та день прибуття) перебування військовослужбовця (крім військовослужбовців строкової служби) у

відрядженні в межах України, враховуючи вихідні, святкові й неробочі дні та час перебування в дорозі (разом з вимушеними зупинками), йому виплачуються добові в межах сум, затверджених постановою Кабінету Міністрів України (пункт 4 «Інструкції про відрядження військовослужбовців Збройних Сил України», затвердженою наказом Міністерства оборони України № 105 від 20.02.2017 року).

ОДНОРАЗОВА ГРОШОВА ДОПОМОГА У РАЗІ ЗАГИБЕЛІ (СМЕРТІ), ІНВАЛІДНОСТІ АБО ЧАСТКОВОЇ ВТРАТИ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ

Одноразова грошова допомога у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві (далі – одноразова грошова допомога), – гарантована державою виплата, що здійснюється особам, які, згідно з цим Законом, мають право на її отримання України (частина 1 статті 16 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

Військовослужбовець, військовозобов'язаний або резервіст, який призваний на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві, має право скласти в письмовій довільній формі особисте розпорядження на випадок своєї загибелі (смерті) про виплату одноразової грошової допомоги особі

(особам) за його вибором, визначивши розмір частки таких осіб у відсотках (далі - особисте розпорядження). Військовослужбовець, має право у будь-який час скасувати особисте розпорядження або скласти нове. Кожне нове особисте розпорядження скасовує дійсність попереднього (ч-4 статті 16 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

У разі загибелі (смерті) військовослужбовця, за наявності особистого розпорядження право на призначення та отримання одноразової грошової допомоги мають особи, на користь яких складено таке особисте розпорядження, у розмірі частки, визначеної в такому розпорядженні у відсотках.

Незалежно від змісту особистого розпорядження, право на призначення та отримання одноразової грошової допомоги мають малолітні, неповнолітні, повнолітні непрацездатні діти, непрацездатна вдова (вдівець) та непрацездатні батьки загиблої (померлої) особи у розмірі 50 відсотків частки, яка належала б кожному з них у разі призначення і виплати одноразової грошової допомоги за відсутності особистого розпорядження.

У разі відсутності особистого розпорядження або за наявності неохопленої особистим розпорядженням частки розміру одноразової грошової допомоги право на призначення та отримання одноразової грошової допомоги (її частки) мають: діти, у тому числі усиновлені, зачаті за життя загиблої (померлої) особи та народжені після її смерті, а також діти, стосовно яких загибла (померла) особа за її життя було позбавлено батьківських прав; вдова (вдівець); батьки (усиновлювачі) загиблої (померлої) особи, якщо вони не були позбавлені стосовно неї батьківських прав або їхні батьківські права були поновлені на час її загибелі (смерті); внуки загиблої (померлої) особи, якщо на момент її загибелі (смерті) їх батьки загинули (померли); жінка (чоловік), з якою (з яким) загибла (померла) особа проживали однією сім'єю, але не перебували у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі, за умови що цей факт встановлено рішенням суду, яке набрало законної сили; утриманці загиблої (померлої) особи, визначені відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» (стаття 16-1 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

Одноразова грошова допомога за відсутності особистого розпорядження призначається і виплачується рівними частками всім особам, які мають право на її призначення та отримання, за їх особистою заявою або заявою їх законних представників.

Призначення і виплата одноразової грошової допомоги не здійснюються,

якщо загибель (смерть), поранення (контузія, травма або каліцтво), захворювання, інвалідність або часткова втрата працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовця, військовозобов'язаного або резервіста є наслідком:

- вчинення ним кримінального або адміністративного правопорушення;
- вчинення ним дій у стані алкогольного, наркотичного чи токсичного сп'яніння;
- навмисного спричинення собі тілесного ушкодження, іншої шкоди своєму здоров'ю або самогубства (крім випадку доведення особи до самогубства, встановленого судом);
- подання особою завідомо неправдивих відомостей для призначення виплати одноразової грошової допомоги.

Одноразова грошова допомога не призначається особі, яка умисно позбавила життя чи вчинила замах на особу (осіб), яка (які) має (мають) відповідно до цього Закону право на призначення та отримання одноразової грошової допомоги, або притягалася до адміністративної чи кримінальної відповідальності за вчинення правопорушення щодо загиблої (померлої) особи, за рішенням суду, яке набрало законної сили.

У призначенні та виплаті одноразової грошової допомоги може бути відмовлено або її виплата припинена чи призупинена особі, щодо якої рішенням суду, яке набрало законної сили, встановлено факт ухиляння від виконання обов'язку щодо утримання загиблої (померлої) особи за її життя (стаття 16-4 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

Важливо! Порядок призначення і виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні(або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 року № 975.

Крім того, сім'я кожного військовослужбовця, у разі загибелі, а також їх смерті внаслідок поранення (контузії, травми, каліцтва), отриманого у період воєнного стану під час захисту Батьківщини, участі у бойових діях або забезпеченні здійснення заходів з національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії, перебуваючи безпосередньо в районах їх ведення (здійснення), зокрема на тимчасово окупованій Російською Федерацією території України, на території між позиціями сил оборони та позиціями військ держави-агресора, у період здійснення зазначених заходів, не пізніше ніж через

один рік після поранення (контузії, травми, каліцтва), виплачується одноразова грошова допомога в розмірі 15 млн. гривень. (п.-2. Постанови Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168).

Розмір одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) військовослужбовця в період дії воєнного стану визначається Кабінетом Міністрів України з урахуванням такого:

розмір одноразової грошової допомоги, що виплачується у разі загибелі (смерті) військовослужбовця під час виконання ним обов'язків військової служби, не може становити менше 15 мільйонів гривень;

розмір одноразової грошової допомоги, що виплачується в інших випадках, передбачених підпунктами 2 і 3 пункту 2 статті 16 Закону "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей", визначається відповідно до абзацу другого підпункту "а" пункту 1 цієї статті.

СЛУЖБОВИЙ ЧАС ТА ЧАС НА ВІДПОЧИНОК

Військові навчання, походи кораблів, бойові стрільби та бойове чергування, несення служби в добовому наряді та інші заходи, пов'язані із забезпеченням боєготовності військових частин, здійснюються без обмеження загальної тривалості службового часу (*частина 5 статті 10 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Під час дії воєнного стану командири, по можливості, забезпечують виконання підлеглими своїх функціональних обов'язків за призначенням з дотриманням режиму роботи, тривалості робочого часу і відпочинку.

ПРАВО НА ВІДПУСТКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Вид відпустки	Тривалість відпустки	Особливості
Частина щорічної основної відпустки	- не більш як 30 календарних днів з урахуванням часу, необхідного для проїзду в межах України до місця проведення відпустки та назад, але не більше двох днів в один кінець	із збереженням грошового забезпечення. - може бути надана протягом календарного року частинами не більше 15 календарних днів за умови одночасної відсутності більше 30 відсотків загальної численності військовослужбовців підрозділу
Соціальні відпустки	відповідно до Закону України «Про відпустки»	відпустки військовослужбовцям-жінкам у зв'язку з вагітністю та пологами; відпустки для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку та в разі, якщо дитина потребує домашнього догляду - тривалістю, визначеною в медичному висновку, але не більш як до досягнення нею шестирічного віку (якщо обоє батьків є військовослужбовцями - одному з них за їх рішенням); відпустки у зв'язку з хворобою або для лікування після тяжкого поранення за висновком (постановою) військово-лікарської комісії.
Відпустка для лікування у зв'язку з хворобою або після поранення	визначається характером захворювання; не більше 4 місяців підряд	зі збереженням грошового та матеріального забезпечення; на підставі висновку військово-лікарської комісії;
Відпустка військовослужбовцям строкової військової служби	до 30 календарних днів протягом року; без урахування часу, необхідного для проїзду в межах України до місця проведення відпустки та назад, але не більше двох днів в один кінець	частинами не більше 15 календарних днів, за умови одночасної відсутності не більше 30 відсотків загальної чисельності військовослужбовців строкової військової служби відповідного підрозділу.
Відпустка курсантам (слухачам) вищих військових навчальних закладів	надається канікулярна відпустка зимова - тривалістю не більше 10 календарних днів та літня - не більше 20 календарних днів	без урахування часу, необхідного для проїзду в межах України до місця проведення відпустки та назад, але не більше двох днів в один кінець
Додаткова відпустка за знищену техніку	надається тривалістю та у порядку, визначеними Кабінетом Міністрів України, але не більше 15 календарних днів на рік.	

<p>додаткова відпустка військовослужбовцям після їх звільнення з полону за їх бажанням</p>	<p>надається тривалістю 90 календарних днів без поділу на частини (крім військовослужбовців, які висловили бажання звільнитися з військової служби після звільнення з полону).</p>	<p>із збереженням грошового забезпечення</p>
--	--	--

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ПРОДОВОЛЬЧЕ ТА РЕЧОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

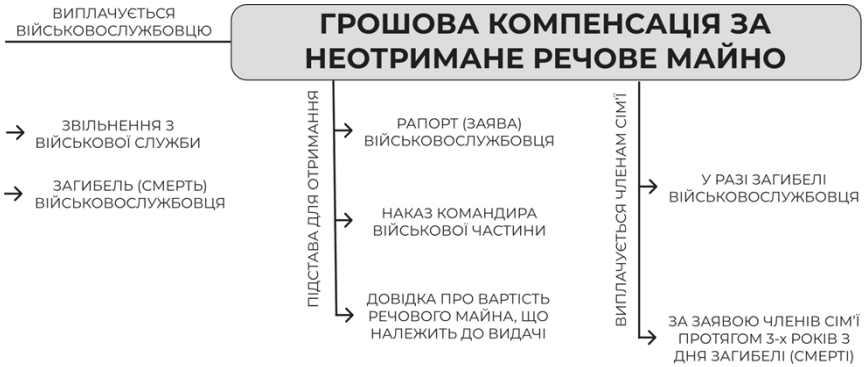
Основною метою речового та продовольчого забезпечення військовослужбовців/иць Збройних Сил під час дії воєнного стану є створення умов, що сприяють успішному веденню військами (силами) бойових дій та виконанню інших бойових завдань .

Речове забезпечення військовослужбовців здійснюється за нормами і в терміни, що визначаються Міністерством оборони України, а порядок грошової компенсації вартості за неотримане речове майно визначається Кабінетом Міністрів України.

Продовольче забезпечення військовослужбовців здійснюється відповідно до положення та інструкції і в терміни, що встановлюються Кабінетом Міністрів України (*статті 9-1 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

Особа, звільнена з військової служби, на день виключення зі списків особового складу військової частини має бути повністю забезпечена грошовим, продовольчим і речовим забезпеченням.

Виплата грошової компенсації вартості за неотримане речове майно регулюється «Порядком виплати військовослужбовцям Збройних Сил, Національної гвардії, Служби безпеки, Служби зовнішньої розвідки, Державної прикордонної служби, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації і Управління державної охорони грошової компенсації вартості за неотримане речове майно», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 року №178

РІВНІ ПРАВА ТА МОЖЛИВОСТІ ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

В Україні на законодавчому рівні врегульовано питання рівності прав жінок і чоловіків у Збройних Силах України.

Жінки виконують військовий обов'язок на рівних засадах із чоловіками, за винятком випадків, передбачених законодавством з питань охорони материнства та дитинства, а також заборони дискримінації за ознакою статі (*частина 12 статті 1 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»*).

ПРАВО НА ДОСТРОКОВЕ ПРИСВОЄННЯ ВІЙСЬКОВИХ ЗВАНЬ

Чергове військове звання достроково може бути присвоєне військовослужбовцям один раз за весь період проходження військової служби.

У період дії воєнного стану або відсічі збройної агресії проти України заохочення у виді дострокового присвоєння чергового військового звання може бути застосовано до військовослужбовців рядового, сержантського, старшинського та молодшого офіцерського складу вдруге, але не раніше ніж через шість місяців з дня присвоєння

попереднього військового звання (Закон України «Про внесення зміни до статті 29 Дисциплінарного статуту Збройних Сил України» від 02.05.2023 № 3088-IX).

ПІЛЬГИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ ТА ЧЛЕНАМ ЇХ СІМЕЙ, СОЦІАЛЬНІ ГАРАНТІЇ ПРАВ ЧЛЕНАМ СІМЕЙ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Стаття 14 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» визначає пільги військовослужбовцям та членам їх сімей.

Соціальні гарантії прав членів сімей військовослужбовців (стаття 18 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»).

Вдова(вдівець), батьки загиблого або померлого військовослужбовця, а також дружина (чоловік), у разі якщо вона (він) не взяла (не взяв) інший шлюб, та її (його) неповнолітні діти або повнолітні діти - особи з інвалідністю з дитинства, батьки військовослужбовця, який пропав безвісти під час проходження військової служби, мають право на пільги, передбачені Законом.

Членам сімей військовослужбовців, які проходять військову службу в особливий період, гарантується виплата грошового забезпечення цих військовослужбовців у разі неможливості ними його отримання під час участі у бойових діях та операціях (*частина б¹ статті 18 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

ВІЙСЬКОВА СЛУЖБА – ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ОСОБЛИВОГО ХАРАКТЕРУ

Військова служба є державною службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я та віком громадян України (за винятком випадків, визначених законом), іноземців та осіб без громадянства, пов'язаний із обороною України, її незалежності та територіальної цілісності (статті 2 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу»).

У зв'язку із зазначеним:

ОСОБЛИВОСТІ ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

IV . ГРОМАДЯНСЬКІ, ПОЛІТИЧНІ, РЕЛІГІЙНІ ТА КУЛЬТУРНІ (ОСВІТНІ) ПРАВА

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ ГРОМАДЯНСЬКИХ ПРАВ І СВОБОД ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Особливістю правового статусу військовослужбовців в Україні є те, що вони користуються конституційними правами і свободами з певними обмеженнями. Так, ст. 9 передбачає, що військовослужбовці мають права і свободи з урахуванням особливостей, що визначаються Конституцією України, законами України з військових питань, Статутами Збройних Сил України та іншими нормативно-правовими актами (*стаття 9 Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України*).

Особисті (громадянські) права військовослужбовців - це природні, основоположні, невід'ємні права людини, які мають здебільшого характер негативного права, тобто такі права, що полягають у праві на захист від якогось втручання, у тому числі й державного, у здійснення громадянських прав. Ці права, як природні права, складають першооснову правового статусу людини і громадянина.

Законодавством передбачено обмеження деяких із цих прав, а саме:

- військовослужбовці можуть бути обмежені у свободі пересування, вільному виборі місця проживання, праві вільно залишати територію України (*ст. 17 Закону України «Про Збройні Сили України»*);
- участі в політичній діяльності, участі у мітингах, демонстраціях, страйках та особливостей реалізації виборчих прав (*стаття 5 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*);
- військовослужбовці не можуть бути членами будь-яких політичних партій або організацій чи рухів, а також не допускається організація військовослужбовцями страйків та участь у їх проведенні; військовослужбовці зупиняють членство у політичних партіях та професійних спілках на період військової служби (*ст. 17 Закону України «Про Збройні Сили України»*);

- не допускається створення і діяльність організаційних структур політичних партій у військових формуваннях (стаття 37 Конституції України).

До особистих (громадянських) прав військовослужбовців, передбачених Конституцією України, належать:

Крім того, статтю 64 Конституції України передбачено суттєве обмеження саме громадянських прав і свобод.

ПРАВО НА НЕДОТОРКАННІСТЬ

Військовослужбовцю гарантується недоторканність особи. Він/ вона не може бути арештований/а інакше, як на підставі судового рішення (*стаття 7 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*). Фізична особа має право на особисту недоторканність, вона не може бути піддана катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню (стаття 289 Цивільного кодексу України).

В умовах війни, разом з основним правом людини – правом на життя, право на недоторканість, на жаль, є практично беззахисним. Вбивства й тілесні ушкодження, викрадення людей і примусове вивезення, катування та нелюдське поводження, зґвалтування та інші форми насильства - є прямим порушенням як права на життя, так і прав на гідність та недоторканність.

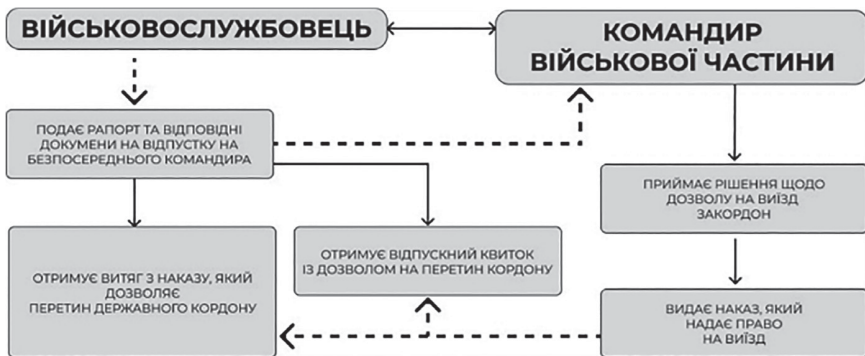
ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ВИЌЗД ЗА КОРДОН

Військовослужбовці мають рівне з іншими громадянами України право на виїзд за кордон у порядку, встановленому законом (*частина 2 статті 8-1 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*).

У період дії режиму воєнного стану існують відповідні обмеження щодо виїзду військовослужбовців за кордон. Відтак потрібно пройти встановлену процедуру та отримати необхідні дозволи від командування.

Пропуск військовослужбовців через державний кордон здійснюється уповноваженими особами Державної прикордонної служби України на підставі ухвалених рішень Міністром оборони України або керівником іншого утвореного відповідно до закону військового формування (*пункт 2-15 «Правил перетинання державного кордону громадянами України», затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 1995 р. № 57 (зі змінами)*).

Алгоритм дій військовослужбовця для отримання дозволу на перетин державного кордону України під час відпустки:

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА СВОБОДУ СВИТОГЛЯДУ ТА ВІРОСПОВІДАННЯ

У законодавстві України немає прямої заборони на реалізацію військовослужбовцями конституційного права на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Водночас реалізація військовослужбовцями цих прав не повинна порушувати норми законодавства стосовно збереження державної таємниці.

Щодо права українських військовослужбовців на свободу світогляду та віросповідання, то кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова. Ніхто не може бути увільнений від своїх обов'язків перед державою або відмовитися від виконання законів за мотивами релігійних переконань. У разі якщо виконання військового обов'язку суперечить релігійним переконанням громадянина, виконання цього обов'язку має бути замінено альтернативною (невійськовою) службою (ст. 35 Конституції України).

Реалізація військовослужбовцями права на свободу світогляду і віросповідання (статті 6 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»):

РЕАЛІЗАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ ПРАВА НА СВОБОДУ СВИТОГЛЯДУ І ВІРОСПОВІДАННЯ

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА НЕДИСКРИМІНАЦІЮ

Дискримінація - одне з низки явних і розповсюджених порушень прав і свобод людини.

Дія Законів України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» та «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» поширюються на роботу органів сектору безпеки. Таким чином, дотримання принципів рівності й недискримінації є обов'язком для тих, хто в ньому служить та працює.

Стаття 4 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» узгоджується з Конвенцією про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок (КЛДЖ).

Перелік ознак, за якими може бути здійснена дискримінація: раса; колір шкіри; політичні переконання; релігійні та інші переконання; стать; вік; інвалідність; етнічне походження; соціальне походження; громадянство; сімейний стан; майновий стан; місце проживання; мова або інші ознаки (стаття частина 2 пункту 1 статті 1 Закону «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», стаття 24 Конституції України).

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ОСКАРЖЕННЯ ДИСКРИМІНАЦІЇ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ ТА СЕКСУАЛЬНИХ ДОМАГАНЬ, НАСИЛЬСТВА ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ

Можливості оскарження дискримінації за ознакою статті (частина перша статті 22 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»):

Особа має право на відшкодування матеріальних збитків та моральної шкоди, завданих їй унаслідок дискримінації за ознакою статі, сексуальних домагань чи інших актів насильства за ознакою статі. Моральна шкода відшкодовується незалежно від матеріальних збитків, які підлягають відшкодуванню, та не пов'язана з їх розміром (частина перша статті 23 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»).

КУЛЬТУРНІ (ОСВІТНІ) ПРАВА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

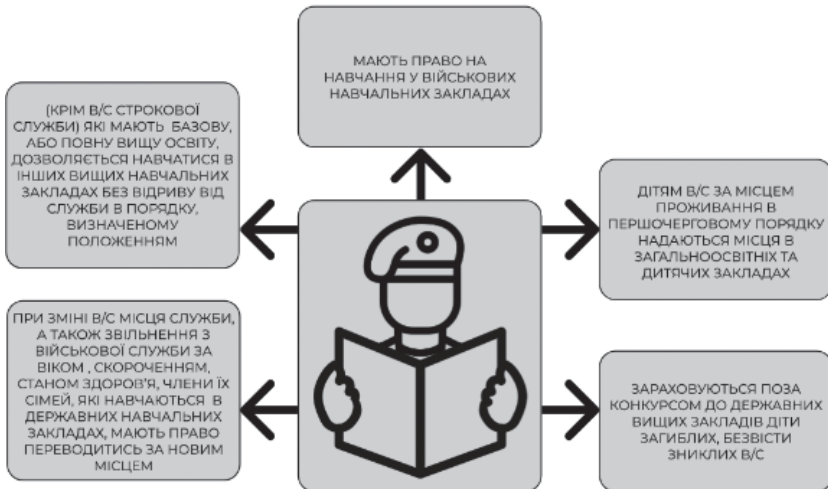
За Конституцією України до культурних прав і свобод громадян належать:

- ✓ право на освіту (ст. 43, 51, 53);
- ✓ право на технічну, художню та наукову творчість (ст. 54);
- ✓ право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності (ст. 54);
- ✓ право на використання здобутків культури та мистецтва (ст. 11, 54).

Права в освітній сфері для військовослужбовців регулюються спеціальними актами законодавства, військовими статутами, наказами, настановами, інструкціями.

Право військовослужбовців та членів їх сімей на освіту (*стаття 13 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»*):

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ НА ОСВІТУ

Важливо! В умовах воєнного стану військовий зможе подати документи на вступ до навчання в інших вищих навчальних закладах без відриву від служби так само, як і навчатись. Разом з тим відпустка на навчання не передбачена законом, що унеможлиблює реалізацію зазначеного права.

V . СОЦІАЛЬНІ ГАРАНТІЇ ДЛЯ ОСІБ, ЯКІ МАЮТЬ СТАТУС ВЕТЕРАНА ВІЙНИ

ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ОТРИМАННЯ СТАТУСУ УБД

Статус учасника бойових дій надається військовослужбовцям визначеним у підпунктах 1-5, 7-20, 22-24 частини першої статті 6 Закону України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту” (далі-Закон). Із них статус УБД за участь у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв’язку з військовою агресією Російської Федерації проти України надається відповідно до вимог пункту 19 частини першої статті 6 Закону у порядку, визначеному постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 року № 413 “Про затвердження Порядку надання та позбавлення статусу учасника бойових дій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення чи у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв’язку з військовою агресією Російської Федерації проти України”.

Особливості набуття статусу учасника бойових дій у період дії воєнного стану в районах ведення воєнних (бойових) дій або на тимчасово окупованих територіях визначено статтею 6¹ Закону.

ПІЛЬГИ ДЛЯ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ (УБД)

Безпосередньо перелік пільг, що визначені для учасників бойових дій, передбачений у статті 12 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

Отже, учасникам бойових дій надаються такі пільги:

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я	
БЕЗОПЛАТНЕ	<ul style="list-style-type: none"> одержання ліків, препаратів за рецептами щорічне медичне обстеження (диспансеризація) щорічне санаторно-курортне лікування (компенсація вартості самостійного лікування)
ПЕРШОЧЕРГОВЕ	<ul style="list-style-type: none"> обслуговування в лікарнях, аптеках госпіталізація безплатне зубопротезування
ЖКГ	
ЗНИЖКА 75%	<ul style="list-style-type: none"> забезпечення житловою площею ремонт будинків (квартир) надання землі для будівництва, садівництва, городництва користування послугами зв'язку та встановлення квартирних телефонів одержання позик на будівництво, ремонт будинків з погашенням протягом 10 р.
ПЕРШОЧЕРГОВЕ	<ul style="list-style-type: none"> оплата за користування житлом, ЖКП на вартість пального
ТРАНСПОРТ	
БЕЗОПЛАТНИЙ	<ul style="list-style-type: none"> проїзд усіма видами миського пасажирського транспорту проїзд 1 раз на 2 роки (туди і назад) залізничним, водним, повітряним або міжміським автомобільним транспортом проїзд 1 раз на рік (туди і назад) цими видами транспорту або з 50% знижкою
ТРУДОВІ ПРАВА	
<ul style="list-style-type: none"> виплата лікарняних в розмірі 100% середньої ЗП незалежно від стажу роботи додаткова відпустка із збереженням ЗП тривалістю 14 днів на рік	<ul style="list-style-type: none"> переважне право на залишення на роботі при скороченні чисельності штату використання щорічної відпустки у зручний час
ПЕНСИЙНЕ ТА СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	
<ul style="list-style-type: none"> підвищення пенсії на 25% ПМ для осіб, які втратили працездатність першочергове обслуговування підприємствами харчування, ЖКГ, транспорту переважне право на вступ до закладів освіти	<ul style="list-style-type: none"> щорічно до 05.05 виплата грошової допомоги з бюджету забезпечення підтримкою дітей учасників бойових дій, що навчаються <p>ПМ – прожитковий мінімум</p>

Інфографіку створено за даними ЗУ «Про статус ветеранів війни, гарантії їхнього соціального захисту» (від 22.10.1993 р.) у станом на 18.06.2021 року

Джерело: Аналітичний портал «Слово і діло»

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ

Особи з інвалідністю внаслідок війни – військовослужбовці, учасники бойових дій, які отримали поранення, контузію, каліцтво, захворювання під час захисту Батьківщини чи виконання військових обов'язків, визначених законодавством України.

Для встановлення статусу особи з інвалідністю внаслідок війни або учасника бойових дій з частковою втратою працездатності у разі захворювання, поранення (контузії, травми або каліцтва) необхідно (пункти 11-13 частини другої статті 7 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»):

ОТРИМАННЯ СТАТУСУ ОСОБИ З ІНВАЛІДНІСТЮ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ, ЯКІ БРАЛИ УЧАСТЬ У БОЙОВИХ ДІЯХ

1 КРОК

ПОДАТИ ДОКУМЕНТИ ДО ВЛК

- Довідка про обставини травми згідно Додатку 5 до Положення про військово-лікарську експертизу в ЗСУ

РЕЗУЛЬТАТ:

Отримання довідки ВЛК про причинно-наслідковий зв'язок з визначенням «Поранення (контузія, каліцтво, захворювання), при захисті Батьківщини»

2 КРОК

ПОДАТИ ДОКУМЕНТИ НА ПРОХОДЖЕННЯ НА МСЕК

- Довідка ВЛК
- Медичні документи із зазначенням обставин одержання поранення, контузії, каліцтва, захворювання
- Документи про безпосередню участь особи, яка захищала незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України та брала безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення, здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів, участь у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією РФ проти України

РЕЗУЛЬТАТ:

Отримання довідки МСЕК з визначенням «Поранення, (контузія, каліцтво) при захисті Батьківщини»

3 КРОК

ЗВЕРНУТИСЬ ДО УСЗН

- Заява
- Паспорт
- Ідентифікаційний номер
- Документи про безпосередню участь в обороні держави
- Довідка медико-соціальної експертної комісії про групу та причину інвалідності
- Два фотокартки 3*4

РЕЗУЛЬТАТ:

*Отримання посвідчення особи з інвалідністю внаслідок війни
(з визначенням пункту 11 статті 7 ЗУ «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»)*

Джерело: Вікіпедія

Увесь перелік соціальних пільг даних осіб чітко визначається статтею 13 пункти 11-13 частини другої статті 7 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ЧЛЕНІВ СІМ'Ї ЗАГИБЛОГО

До членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України належать (статті 10¹, 15 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»):

ЧЛЕНИ РОДИНИ ЗАГИБЛИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Прийом заяв для встановлення статусу згідно із законом, прийняття рішення та видача відповідного посвідчення проводиться територіальними управліннями соціального захисту населення за місцем проживання (реєстрації).

Особам, яким встановлено статус, видається посвідчення з написом «Посвідчення члена сім'ї загиблого» (Постанова Кабінету Міністрів України від 23.09.2015 №740 (зі змінами)).

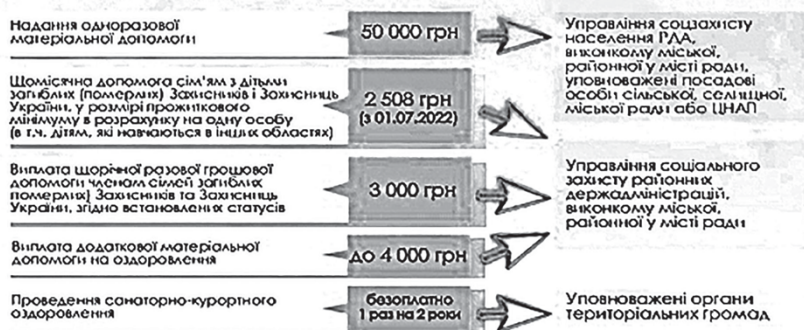
Пільги, передбачені членам сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України (назва пільги, розмір, куди звертатись)

Інші пільги, передбачені законодавством

Членам сімей, зазначеним у пункті 1 статті 10, статті 10-1 ЗУ "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту" пенсії або щомісячне довічне грошове утримання чи державна соціальна допомога, що виплачується замість пенсії, підвищуються на 25 процентів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Перелік додаткових соціальних гарантій, які надаються членам сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України, що надаються за рахунок коштів обласного бюджету (назва пільги, розмір, куди звертатись)

Джерело: Полтавська обласна державна адміністрація

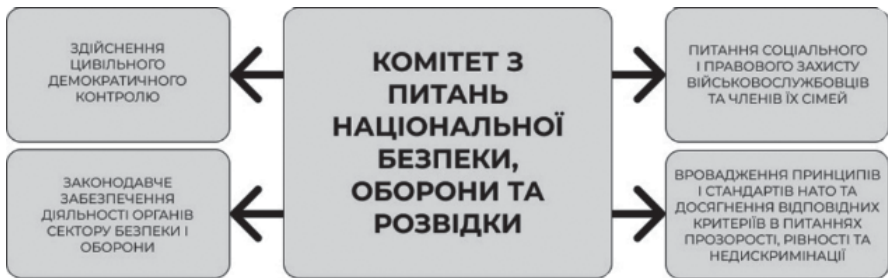
VI . ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ СИСТЕМИ ДЕМОКРАТИЧНОГО ЦИВІЛЬНОГО КОНТРОЛЮ НАД ЗБРОЙНИМИ СИЛАМИ У СФЕРІ ПРАВ ТА СВОБОД ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод, основи соціального захисту громадян визначаються виключно законами України (*пункти 1,6 частини першої статті 92 Конституції України*).

Верховна Рада України як єдиний законодавчий орган країни наділена низкою повноважень та функцій для забезпечення відповідних прав і свобод громадянина.

До предметів відання Верховної Ради України віднесено (*Постанова Верховної Ради України від 23.02.2023 року №2929-IX*):

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ

На Міністерство оборони України покладено завдання стосовно координації і реалізації в Збройних Силах України діяльності, спрямованої на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців.

Відповідно до пункту 3 Положення, до основних завдань Міністерства оборони України віднесено в тому числі (*пункт 3 «Положення про*

Міністерство оборони України», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 671):

Структурні підрозділи Міноборони, що здійснюють діяльність стосовно дотримання прав та свобод військовослужбовців в умовах воєнного стану:

Департамент соціального забезпечення Міністерства оборони України

- правовий та соціальний захист військовослужбовців та членів їхніх сімей, ветеранів війни;
- грошове та пенсійне забезпечення військовослужбовців.

Управління по роботі зі зверненнями громадян та доступу до публічної інформації

- забезпечення розгляду звернень громадян, здійснення контролю за належним їх опрацюванням;
- координація роботи «гарячої лінії» Міністерства оборони України;
- організація та забезпечення доступу до публічної інформації, розпорядником якої є Міністерство оборони України.

Управління гуманітарного забезпечення Міністерства оборони України

- виконання завдань стосовно розвитку культури і духовності;
- забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, ліквідація дискримінації за ознакою статі;
- реалізації права на свободу світогляду і віросповідання.

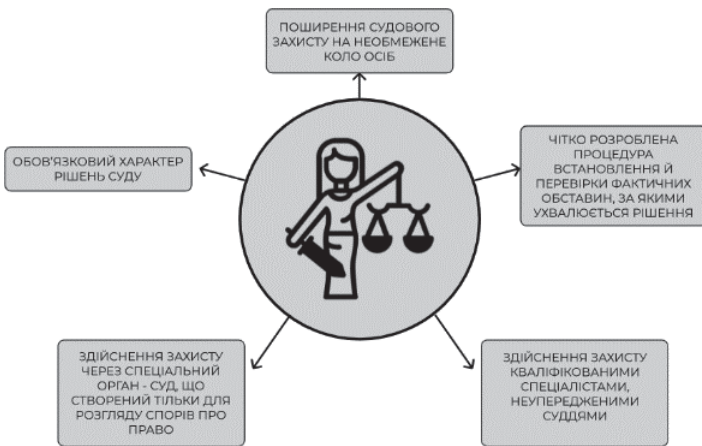
СУДОВА ВЛАДА УКРАЇНИ

Права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових службових осіб. Кожен має право будь-якими, не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань (ст. 55 Конституції України).

Усі права та законні інтереси і свободи військовослужбовця також можуть бути захищені в судовому порядку, шляхом подання позовної заяви, зокрема і в умовах воєнного стану.

Слід зазначити, що перевагами судового захисту для військовослужбовця є наступні:

ПЕРЕВАГИ СУДОВОГО ЗАХИСТУ ДЛЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

УПОВНОВАЖЕНИЙ ВЕРХОВНОЇ РАДИ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина (*стаття 101 Конституції України*).

Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (*стаття 55 Конституції України*).

Одним із головних напрямків діяльності Уповноваженого є діяльність у секторі безпеки та оборони, зокрема, захист прав та перевірка дотримання прав військовослужбовців, ветеранів війни та членів їхніх сімей.

Військовослужбовці можуть подати звернення Уповноваженому на електронну пошту або зателефонувати на гарячу лінію Уповноваженого ВРУ з прав людини.

Основні напрямки діяльності Уповноваженого стосовно дотримання прав та свобод військовослужбовців в умовах воєнного стану:

Важливо! Відповідно до Закону України «Про звернення громадян», усі військовослужбовці мають право подавати лише звернення, які не стосуються їх службової діяльності.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини не вправі розглядати скарги на дії командування військової частини, які пов'язані з виконанням нею завдань оперативно-службової діяльності військового формування, зокрема, надавати оцінку правомірності та доцільності відданих командуванням наказів, в умовах воєнного часу тощо.

ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ОБ'ЄДНАННЯ

Станом на 2023 рік в Україні зареєстровано понад 100 громадських організацій, які займаються захистом прав військовослужбовців.

Вони відіграють важливу роль у захисті прав військовослужбовців в Україні, є незалежним від держави механізмом контролю за дотриманням прав військових та захисту їхніх прав у разі порушення.

Діяльність громадських організацій та волонтерських рухів, які займаються захистом прав військовослужбовців, спрямована на:

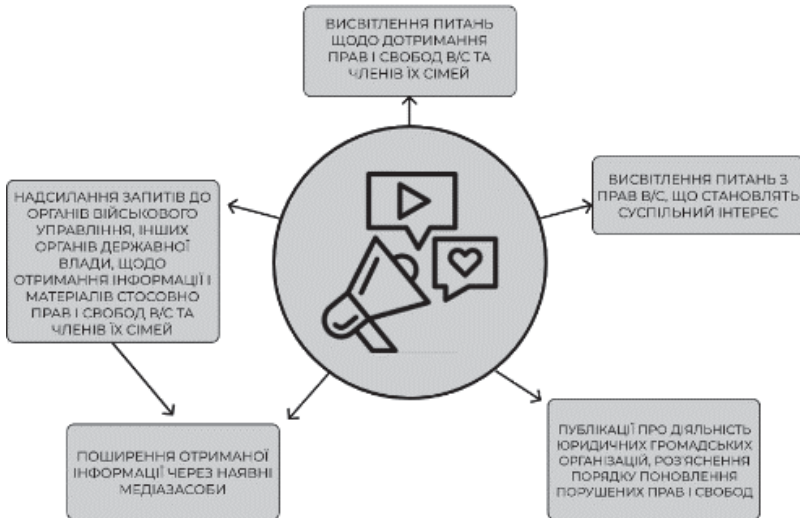

МЕДІА

Медіа як засіб демократичного цивільного контролю над збройними силами та іншими військовими формуваннями держави постійно висвітлюють будь-які порушення прав і свобод військових.

Зазначена функція здійснюється шляхом:

ДІЯЛЬНІСТЬ МЕДІА У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

VII. МІЖНАРОДНІ НОРМИ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА СВОБОДИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

МІЖНАРОДНЕ ЗАКОНОДАВСТВО В УКРАЇНІ

Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України (статті 9 Конституції України).

Це означає, що міжнародні договори мають пряму дію.

Перелік міжнародних документів, які ратифіковані Україною (у дужках вказана скорочена аббревіатура назви Документу):

Ці документи є основними документами, які утверджують фундаментальні права людини на національному рівні разом з Конституцією України та відображають права, викладені в Загальній декларації прав людини (прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р.).

Наслідком цього стало набуття права кожної фізичної особи, неурядової організації або групи осіб, які знаходяться під юрисдикцією України, після використання всіх національних засобів правового

захисту, звертатися зі скаргою про порушення Україною прав і свобод, гарантованих Конвенцією, до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна (*стаття 55 Конституції України*).

Однією з найбільш поважних і впливових міжнародних судових установ є Європейський суд з прав людини (м. Страсбург, Франція). Саме ця судова інституція забезпечує гарантії прав людини та є контрольним механізмом, закладеним Конвенцією, з дотримання державами-учасницями її положень, упровадження норм і принципів у рамки національних правових систем.

З юридичної точки зору, в Україні з'явилась система наднаціонального контролю за дотриманням прав людини на внутрішньодержавному рівні. Рішення Європейського суду є обов'язковими для держав-учасниць Конвенції.

Військовослужбовці є громадянами України, тому на них, так само як і на цивільних осіб, поширюються гарантії прав, закладені у міжнародних документах. Сучасне міжнародне законодавство розглядає військовослужбовців як громадян у військовій формі.

НОРМИ МІЖНАРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ЗАХИСТУ НАЙВАЖЛИВІШИХ СТОРІН ЖИТТЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

I. ПРАВО НА ЖИТТЯ

- стаття 2 ЄКПЛ
- стаття 6 МПГПП
- стаття 3 ЗДПЛ

Сфера застосування: крайній ступінь дідівщини; ведення слідства щодо справ про загибель військовослужбовців за невстановлених обставин на території військових частин або під час несення військової служби.

Стаття 2 ЄКПЛ

Право кожного на життя охороняється законом. Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку

суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання.

Стаття 6 МПГПП

Право на життя є невід'ємним правом кожної людини. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя.

Стаття 3 ЗДПЛ

Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність.

II . ПРАВО НА РІВНІСТЬ

- стаття 14 ЄКПЛ (заборона дискримінації)
- стаття 3 МПГПП (рівні права для чоловіків і жінок)
- стаття 14 МПГПП (рівність усіх перед судом та трибуналом)
- стаття 2 КЛДЖ (ліквідація дискримінації щодо жінок)
- стаття 15 КЛДЖ (ліквідація дискримінації щодо жінок)
- стаття 2 МКЛРД (ліквідація всіх форм расової дискримінації)
- стаття 3 МПЄСКП (рівні права для чоловіків і жінок)
- стаття 1 ЗДПЛ (свобода і рівність)
- стаття 2 ЗДПЛ (заборона дискримінації)
- стаття 7 ЗДПЛ (усі люди рівні перед законом)

Сфера застосування: дискримінація при взаємодії з жінками, представниками релігійних та етнічних меншин; сексуальні домагання.

Стаття 14 ЄКПЛ (заборона дискримінації)

Користування правами та свободами, визнаними в цій Конвенції, має бути забезпечене без дискримінації за будь-якою ознакою – статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження або за іншою ознакою.

Стаття 3 МПГПП (рівні права для чоловіків і жінок)

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються забезпечити рівне для чоловіків і жінок право користування всіма громадянськими й політичними правами, передбаченими в цьому Пакті.

Стаття 14 МПГПП (рівність усіх перед судом та трибуналом)

Всі особи є рівними перед судами і трибуналами. Кожен має право при розгляді будь-якого кримінального обвинувачення, пред'явленого йому, або при визначенні його права та обов'язків у будь-якому цивільному процесі на справедливий і публічний розгляд справи компетентним, незалежним і безстороннім судом, створеним на підставі закону.

Стаття 2 КЛДЖ (ліквідація дискримінації щодо жінок)

Держави-сторони засуджують дискримінацію щодо жінок в усіх їх формах, погоджуються негайно всіма відповідними заходами здійснювати політику ліквідації дискримінації щодо жінок і з цією метою зобов'язуються:

а) включити принцип рівноправності чоловіків і жінок у свої національні конституції або інше відповідне законодавство, якщо цього ще не було зроблено, та забезпечити за допомогою закону й інших відповідних заходів практичне здійснення цього принципу;

б) вживати відповідних законодавчих та інших заходів, включаючи санкції там, де це необхідно, що забороняють будь-яку дискримінацію щодо жінок;

в) встановити юридичний захист прав жінок на рівній основі з чоловіками та забезпечити за допомогою компетентних національних судів та інших державних установ ефективний захист жінок проти будь-якого акту дискримінації;

г) утримуватися від вчинення будь-яких дискримінаційних актів або дій щодо жінок та гарантувати, що державні органи та установи діятимуть відповідно до цього зобов'язання;

д) вживати всіх відповідних заходів для ліквідації дискримінації щодо жінок з боку будь-якої особи, організації або підприємства;

е) вживати всіх відповідних заходів, включаючи законодавчі, щодо зміни або скасування чинних законів, постанов, звичаїв і практики, що являють собою дискримінацію щодо жінок.

Стаття 15 КЛДЖ (ліквідація дискримінації щодо жінок)

Держави-сторони надають жінкам однакову з чоловіками громадську правоздатність і однакові можливості її реалізації. Вони, зокрема, забезпечують їм рівні права при укладанні договорів і управлінні

майном, а також рівне відношення до них на всіх етапах розгляду в судах і трибуналах.

Стаття 2 МКЛРД (ліквідації всіх форм расової дискримінації)

Держави-учасниці осуджують расову дискримінацію і зобов'язуються невідкладно всіма можливими способами проводити політику ліквідації всіх форм расової дискримінації і сприяти взаєморозумінню між усіма расами.

Кожна Держава-учасниця повинна вжити ефективних заходів для перегляду політики уряду в національному і місцевому масштабі, а також для виправлення, скасування або анулювання будь-яких законів і постанов, що ведуть до виникнення або увічнення расової дискримінації всюди, де вона існує.

Стаття 3 МПЄСКП (рівні права для чоловіків і жінок)

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються забезпечити рівне для чоловіків і жінок право користування всіма економічними, соціальними і культурними правами, передбаченими в цьому Пакті.

Стаття 1 ЗДПЛ (свобода і рівність)

Всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні діяти у відношенні один до одного в дусі братерства.

Стаття 2 ЗДПЛ (заборона дискримінації)

Кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, проголошені цією Декларацією, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища.

Стаття 7 ЗДПЛ (всі люди рівні перед законом)

Всі люди рівні перед законом і мають право, без будь-якої різниці, на рівний їх захист законом. Усі люди мають право на рівний захист відякої б то не було дискримінації, що порушує цю Декларацію, і від якого б то не було підбурювання до такої дискримінації.

III . ПРАВО НА СВОБОДУ

- стаття 5 ЄКПЛ (право на свободу та особисту недоторканність)
- стаття 9 МПГПП (право на свободу та особисту недоторканність)
- стаття 5 МКЛРД (право на свободу пересування)
- стаття 1 ЗДПЛ (свобода і рівність)
- стаття 3 ЗДПЛ (свобода, рівність та недоторканність)

Сфера застосування: затримання органами військової юстиції

Стаття 5 ЄКПЛ (право на свободу та особисту недоторканність)

Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:

а) законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом;

б) законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом;

в) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення, або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення;

Кожен, кого заарештовано, має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього.

Кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання, здійсненого всупереч положенням цієї статті, має забезпечене правовою санкцією право на відшкодування.

Стаття 9 МПГПП (право на свободу та особисту недоторканність)

Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути піддано свавільному арешту чи триманню під вартою. Нікого не може бути позбавлено волі інакше, як на підставах і відповідно до такої процедури, які встановлено законом.

Кожному заарештованому повідомляються при арешті причини його арешту і в терміновому порядку повідомляється будь-яке пред'явлене йому обвинувачення.

Кожен, хто був жертвою незаконного арешту чи тримання під вартою, має право на компенсацію, якій надано позовної сили.

Стаття 5 МКЛРД (право на свободу пересування)

Держави-учасниці зобов'язуються ... забезпечити кожній людині ... право на свободу пересування і проживання в межах держави. Права залишати будь-яку країну, включаючи свою власну, і повернутися у свою країну.

Стаття 1 ЗДПЛ (свобода і рівність)

Всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні діяти у відношенні один до одного в дусі братерства.

Стаття 3 ЗДПЛ (свобода, рівність та недоторканість)

Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність.

IV . ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУДОВИЙ РОЗГЛЯД, БЕЗСТОРОННЄ СЛУХАННЯ У СУДІ ТА ЗАСОБИ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ

- стаття 6 ЄКПЛ (справедливий і публічний розгляд справи у розумний строк)
- стаття 7 ЄКПЛ (відсутність зворотної сили)
- стаття 13 ЄКПЛ (право на ефективний засіб правового захисту)
- стаття 14 МПГПП (надання обов'язкових мінімальних гарантій)
- стаття 15 МПГПП (відсутність зворотної сили)
- стаття 5 МКЛРД (рівність перед судом)
- стаття 10 ЗДПЛ (розгляд справи незалежним і безстороннім судом).

Сфера застосування: система військових трибуналів та військової юстиції

Стаття 6 ЄКПЛ (справедливий і публічний розгляд справи у розумний строк)

Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та

обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення.

Судове рішення проголошується публічно.

Кожен, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення, вважається невинуватим доти, доки його вину не буде доведено в законному порядку.

Стаття 7 ЄКПЛ (відсутність зворотної сили)

Нікого не може бути визнано винним у вчиненні будь-якого кримінального правопорушення на підставі будь-якої дії чи бездіяльності, яка на час її вчинення не становила кримінального правопорушення згідно з національним законом або міжнародним правом. Також не може бути призначене суворіше покарання ніж те, що підлягало застосуванню на час вчинення кримінального правопорушення.

Стаття 13 ЄКПЛ (право на ефективний засіб правового захисту)

Кожен, чії права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб правового захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження.

Стаття 14 МПГПП (надання обов'язкових мінімальних гарантій)

Кожен обвинувачений в кримінальному злочині має право вважатися невинним, поки винність його не буде доведена згідно з законом.

Кожен, кого засуджено за будь-який злочин, має право на те, щоб його засудження і вирок були переглянуті вищою судовою інстанцією згідно із законом.

Ніхто не повинен бути вдруге засуджений чи покараний за злочин, за який він уже був остаточно засуджений або виправданий відповідно до закону і кримінально-процесуального права кожної країни.

Кожен має право при розгляді будь-якого пред'явленого йому кримінального обвинувачення як мінімум на такі гарантії на основі цілковитої рівності:

а) бути терміново і докладно повідомленим мовою, яку він розуміє, про характер і підставу пред'явленого йому обвинувачення;

б) мати достатній час і можливості для підготовки свого захисту і спілкуватися з обраним самим ним захисником;

в) бути засудженим в його присутності і захищати себе особисто або за посередництвом обраного ним захисника;

г) користуватися безплатною допомогою перекладача, якщо він не розуміє мови, використововуваної в суді;

д) не бути приневоленим до давання свідчень проти самого себе чи до визнання себе виним.

Стаття 15 МПГПП (відсутність зворотної сили)

Ніхто не може бути визнаний винним у вчиненні будь-якого кримінального злочину внаслідок якоїсь дії чи упуцнення, що, згідно з діючим на момент його вчинення внутрідержавним законодавством або міжнародним правом, не були кримінальним злочином.

Так само не може призначатися більш тяжке покарання, ніж те, яке підлягало застосуванню на момент вчинення кримінального злочину.

Стаття 5 МКЛРД (рівність перед судом)

Держави-учасниці зобов'язуються ... забезпечити ... право на рівність перед судом і всіма іншими органами, що здійснюють правосуддя.

Стаття 6 МКЛРД

Держави-учасниці забезпечують кожній людині, на яку поширюється їх юрисдикція, ефективний захист і засоби захисту через компетентні національні суди та інші державні інститути в разі будь-яких актів расової дискримінації, що посягають, порушуючи цю Конвенцію, на її права людини та основні свободи, а також права подавати в ці суди позов про справедливе й адекватне відшкодування чи оплату за всяку шкоду, якої завдано в результаті такої дискримінації.

Стаття 10 ЗДПП (розгляд справи незалежним і безстороннім судом)

Кожна людина, для визначення її прав і обов'язків і для встановлення обґрунтованості пред'явленого їй кримінального обвинувачення, має право, на основі повної рівності, на те, щоб її справа була розглянута прилюдно і з додержанням усіх вимог справедливості незалежним і безстороннім судом.

Стаття 11.1 ЗДПЛ (презумпція невинуватості)

Кожна людина, обвинувачена у вчиненні злочину, має право вважатися невинною доти, поки її винність не буде встановлена в законному порядку шляхом прилюдного судового розгляду, при якому їй забезпечують усі можливості для захисту.

V . ПРАВО НА СВОБОДУ ДУМКИ, СОВІСТІ ВІРОСПОВІДАННЯ ТА ПЕРЕКОНАНЬ

- стаття 9 ЄКПЛ (свобода думки, совісті і релігії)
- стаття 10 ЄКПЛ (свобода вираження поглядів)
- стаття 18 МПГПП (свобода думки, совісті і релігії)
- стаття 5 МКЛРД (свобода думки, совісті і релігії)
- стаття 18 ЗДПЛ (свобода думки, совісті і релігії)
- стаття 19 ЗДПЛ (свобода переконань)

Сфера застосування: право на відмову від несення служби з релігійних або інших переконань; обмеження на зовнішні ознаки релігійної належності (ношіння певного одягу, прийом певної їжі, відправлення обрядів, ритуалів; доступ до представників своєї релігійної общини.

Стаття 9 ЄКПЛ (свобода думки, совісті і релігії)

Кожен має право на свободу думки, совісті та релігії; це право включає свободу змінювати свою релігію або переконання, а також свободу сповідувати свою релігію або переконання під час богослужіння, навчання, виконання та дотримання релігійної практики і ритуальних обрядів як одноособово, так і спільно з іншими, як прилюдно, так і приватно. Свобода сповідувати свою релігію або переконання підлягає лише таким обмеженням, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах громадської безпеки, для охорони публічного порядку, здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Стаття 10 ЄКПЛ (свобода вираження поглядів)

Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів.

Стаття 18 МПГПП (свобода думки, совісті і релігії)

Кожна людина має право на свободу думки, совісті і релігії. Це право включає свободу мати чи приймати релігію або переконання на свій вибір і свободу сповідувати свою релігію та переконання як одноосібно, так і спільно з іншими, публічно чи приватно, у відправленні культу, виконанні релігійних і ритуальних обрядів та вчень.

Стаття 5 МКЛРД (свобода думки, совісті і релігії). Держави-учасниці зобов'язуються...забезпечити...здійснення таких прав:

- право на свободу думки, совісті і релігії;
- право на свободу переконань і на вільне вираження їх;
- право на рівну участь у культурному житті.

Стаття 18 ЗДПЛ (свобода думки, совісті і релігії)

Кожна людина має право на свободу думки, совісті і релігії; це право включає свободу змінювати свою релігію або переконання і свободу сповідувати свою релігію або переконання як одноособово, так і разом з іншими, прилюдним або приватним порядком в ученні, богослужінні і виконанні.

Стаття 19 ЗДПЛ (свобода переконань)

Кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів.

**VI . ПРАВО НА СВОБОДУ ВІД КАТУВАНЬ ТА ІНШИХ ПРОЯВІВ
ЖОРСТОКОГО, НЕЛЮДСЬКОГО ЧИ ПРИНИЖУЮЧОГО
ЛЮДСЬКУ ГІДНІСТЬ ПОВОДЖЕННЯ АБО ПОКАРАННЯ**

- стаття 3 ЄКПЛ (заборона катування);
- стаття 7 МПГПП (заборона на будь-які медичні або наукові експерименти без попереднього погодження);
- стаття 12 ЗДПЛ (втручання в особисте життя).

Сфера застосування: дідівщина; ритуали посвячення.

Стаття 3 ЄКПЛ (заборона катування)

Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поведженню або покаранню.

Стаття 7 МПГПП (заборона на будь-які медичні або наукові експерименти без попереднього погодження)

Нікого не може бути піддано катуванню чи жорстокому, нелюдському або принижуючому гідність поведженню чи покаранню.

Зокрема, жодну особу не може бути без її вільної згоди піддано медичним чи науковим досліддам.

Стаття 12 ЗДПЛ (втручання в особисте життя)

Ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, тайну його кореспонденції або на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання або таких посягань.

VII. ПРАВО НА СВОБОДУ ДУМКИ ТА САМОВИРАЖЕННЯ

- стаття 10 ЄКПЛ (свобода вираження поглядів);
- стаття 19 МПГПП (свобода вираження поглядів);
- стаття 19 ЗДПЛ (свобода переконань).

Сфера застосування: обмеження військовослужбовців на публічні заяви.

Стаття 10 ЄКПЛ (свобода вираження поглядів)

Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів.

Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

Стаття 19 МПГПП (свобода вираження поглядів)

Кожна людина має право безперешкодно дотримуватися своїх поглядів.

Кожна людина має право на вільне вираження свого погляду; це право включає свободу шукати, одержувати і поширювати будь-яку

інформацію та ідеї, незалежно від державних кордонів, усно, письмово чи за допомогою друку або художніх форм вираження чи іншими способами на свій вибір.

Стаття 19 ЗДПЛ (свобода переконань)

Кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів.

VIII. ПРАВО НА МИРНІ ЗІБРАННЯ АБО ПРОТЕСТИ

- стаття 11 ЄКПЛ (свобода зібрань та об'єднання);
- стаття 21 МПГПП (право на мирні збори);
- стаття 5 МКЛРД (свобода мирних зборів);
- стаття 8 МПЄСКП (створення професійних спілок та право на страйк);
- стаття 20 ЗДПЛ (свобода мирних зборів і асоціацій).

Сфера застосування: участь військовослужбовців у професійних союзах або організаціях громадянського суспільства.

Стаття 11 ЄКПЛ (свобода зібрань та об'єднання)

Кожен має право на свободу мирних зібрань і свободу об'єднання з іншими особами, включаючи право створювати профспілки та вступати до них для захисту своїх інтересів.

Стаття 21 МПГПП (право на мирні збори)

Користування цим правом не підлягає ніяким обмеженням, крім тих, які накладаються відповідно до закону і які є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах державної чи суспільної безпеки, громадського порядку, охорони здоров'я і моральності населення або захисту прав та свобод інших осіб.

Стаття 5 МКЛРД (свобода мирних зборів)

Держави-учасниці зобов'язуються забезпечити рівноправність кожної людини перед законом права на свободу мирних зборів та асоціацій.

Стаття 8 МПЄСКП (створення професійних спілок та право на страйк)

Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються забезпечити право кожної людини створювати для здійснення із захисту своїх економічних та соціальних інтересів професійні спілки вступати до них на свій вибір. Користування зазначеним правом не підлягає жодним обмеженням, крім тих, які передбачаються законом і які є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах державної безпеки чи громадського порядку або для захисту прав і свобод інших.

Право професійних спілок утворювати національні федерації чи конфедерації і право цих останніх засновувати міжнародні професійні організації або приєднуватися до них.

Право професійних спілок функціонувати безперешкодно без будь-яких обмежень, крім тих, які передбачаються законом і які є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах державної безпеки чи громадського порядку або для захисту прав і свобод інших.

Право на страйки при умові його здійснення відповідно до законів кожної країни.

Стаття 20 ЗДПП (свобода мирних зборів та асоціацій)

Кожна людина має право на свободу мирних зборів і асоціацій. Ніхто не може бути примушений вступати до будь-якої асоціації.

Джерело: Довідник «Основні права військовослужбовців», 2020 р.

VIII . КОРИСНІ ПОРАДИ ТА КОНТАКТИ

АЛГОРИТМ ДІЙ, ЯКЩО ВАШІ ПРАВА ПОРУШЕНІ

*(відповідно до вимог Дисциплінарного статуту
Збройних Сил України (статі 110-123))*

1. Зверніться до безпосереднього командира з усним повідомленням (перемовинами) щодо факту та обставин порушення Ваших прав.
2. У разі неухвалення командиром (начальником) рішення щодо припинення порушення та поновлення Ваших прав, складаєте рапорт на ім'я вищого за підпорядкуванням командира. У рапорті викладаєте факти в хронологічній послідовності.
3. Рапорт подається за субординацією по вертикалі командування. У рапорті вищому за підпорядкуванням командуванню ОБОВ'ЯЗКОВО вказувати про не вирішення питання по суті безпосереднім командиром.
4. Рапорт складаєте у двох примірниках:
  - перший - командирю через відділення персоналу (стройову частину);
  - другий - з позначкою про дату прийняття та номер реєстрації залишаєте собі.
5. У разі відмови командиром (начальником) приймати від Вас рапорт, надсилаєте його на ім'я командира замовним листом з повідомленням про вручення.
6. У разі неприйняття командиром рішення стосовно порушення Ваших прав протягом 30 діб з моменту отримання повідомляєте за вибором:
  - ✓ командуванню органу військового управління, якому підпорядкована Ваша військова частина;
  - ✓ зональному відділенню ВСП ЗС України;
  - ✓ досудовим органам;
  - ✓ адміністративним судам (шляхом подання позову).

ТЕЛЕФОНИ «ГАРЯЧИХ ЛІНІЙ» ТА СПИСОК ОРГАНІЗАЦІЙ, КУДИ ПОТРІБНО ЗВЕРТАТИСЬ У РІЗНИХ СИТУАЦІЯХ

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ:

Цілодобова телефонна «гаряча лінія» Міністерства оборони України для звернень громадян щодо чинних законів та інших нормативно-правових актів, можливих шляхів вирішення проблемних питань по суті **15-12**

Адреса електронної пошти для надсилання звернень: zvernmou@post.mil.gov.ua

Електронна адреса Міністерства оборони України: e-admou@post.mil.gov.ua

«Гаряча лінія» щодо координації та установа статусу учасника бойових дій – **(044) 271-36-58**

Управління по роботі зі зверненнями громадян та доступу до публічної інформації (довідки з питань звернень громадян за номером телефону: **(093) 836-52-28**

для запитів на публічну інформацію: zaputmou@post.mil.gov.ua

Департамент соціального забезпечення Міністерства оборони України здійснення заходів, спрямованих на дотримання правового і соціального захисту військовослужбовців: **(044) 230-73-45**

Департамент фінансів Міністерства оборони України з питань грошового забезпечення та соціальних виплат: **(044) 271-12-57, (044) 271-35-59**

Департамент з питань запобігання та виявлення корупції Міністерства оборони України щодо боротьби з корупцією у Збройних Силах України: електронна поштова скринька: dzvk_mou@post.mil.gov.ua, телефон «гарячої лінії»: **(044) 271-39-86**

Управління гуманітарного забезпечення Міністерства оборони України з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, ліквідації дискримінації за ознакою статі, реалізації права на свободу світогляду і віросповідання, телефон: **(044) 293 – 60 – 78** (у робочий час з 09:00 до 18:00).

Департамент внутрішнього аудиту Міністерства оборони України щодо фактів зловживань посадовими особами (крадіжки, незаконні операції під час отримання, списання або закупівлі майна, повнота виплати грошового забезпечення військовослужбовцям, номери телефонів: **(044) 243-44-74, (067) 402-87-14** (у робочий час з 9:00 до 18:00)

Управління преси та інформації Міністерства оборони України: **(044) 234-85-12, (044) 271-34-78**

ГЕНЕРАЛЬНИЙ ШТАБ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ:

Щодо проходження військової служби: **(044) 226-23-60**

Щодо координації та установа статусу учасника бойових дій: **(044) 454-43-64**

Головне управління персоналу Генерального штабу Збройних Сил України з питань кадрового забезпечення: (044) 226-23-60

Багатоканальний зв'язок, до якого входять call-центри видів окремих родів військ (сил) Збройних Сил України: 0800 500410

Командування Сухопутних військ Збройних Сил України: 0800 500410
пауза 1, мобільні телефони: **(093) 823-07-70, (066) 823-07-70, (068) 823-07-70**

Оперативне Командування «Захід»: **0800 500410** пауза 5

Оперативне Командування «Південь»: **(044) 454-44-99** (міський)

Оперативне командування «Північ»: **0800 500 410**

Telegram канал: t.me/ok_pivnich1

Командування Повітряних Сил Збройних Сил України: (0432) 59-60-70,
електронна адреса: *callcentre.ps@ps.mil.gov.ua*; офіційна сторінка: *https://www.facebook.com/kpszs*

Командування Військово-Морських Сил Збройних Сил України: 0800 500 410, *www.mil.gov.ua*, Odessa, Ukraine, *navypiraoua@gmail.com*

Командування Об'єднаних Сил ЗС України: (096) 496-26-35, електронна адреса: *pressa.koszs@post.mil.gov.ua*

Командування Сил Територіальної оборони Збройних Сил України: 0800 507 028

Командування Десантно-штурмових військ Збройних Сил України: (0412) 22-72-58, *kvdvros@gmail.com*

Командування Сил Спеціальних операцій Збройних Сил України: zvernennia0987@post.mil.gov.ua, 0800 500 410, (044) 454-44-99;

Командування Медичних сил Збройних Сил України з медичних питань: «гаряча лінія»: (044) 230-73 64

Командування Сил логістики Збройних Сил України: (044) 483-35-72

Тил Збройних Сил України з питань речового, продовольчого забезпечення, координації та взаємодії з волонтерськими, благодійними організаціями, фізичними та юридичними особами щодо надання допомоги Збройним

Силам України: «гаряча лінія»: **(044) 483-35-72**, «телефон довіри» - телефон групи по роботі з особовим складом тилу: **(044) 483-10-13**

Озброєння Збройних Силах України, з питань забезпечення майном та технікою: «гаряча лінія»: **(044) 483-10-29**

Головне управління розвитку та супроводження матеріального забезпечення Збройних Сил України (пропозиції та скарги з питань речового, продовольчого забезпечення): **0800 500539**, **(095) 911-05-69**, *dm0959110569@gmail.com*

Центральне управління цивільно-військового співробітництва Збройних Сил України з питань розшуку безвісти зниклих, полонених та загиблих військовослужбовців: **(044) 454-74-03**, електронна адреса: *cimic_2dept@i.ua*

Командування Сил підтримки Збройних Сил України, електронна адреса: *ksppress@post.mil.gov.ua*

Військова служба правопорядку Збройних Сил України: **(044) 456-73-03**, **(044) 454-73-08**, електронна адреса: *och_vsp@mil.gov.ua*

УПОВНОВАЖЕНИЙ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ:

Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини:

«гаряча лінія»: **0800 501720**, **(044) 299-74-08**

Урядова уповноважена з питань гендерної політики: Левченко Катерина Борисівна: **(044) 256-61-62**, електронна адреса: *levchenko@kmu.gov.ua*

Державне бюро розслідувань у разі вчинення злочину щодо військового: **(044) 300-27-07**

Єдиний телефонний номер системи безоплатної правової допомоги Міністерства юстиції України: **0800 213103** (безкоштовно з усіх стаціонарних та мобільних телефонів). Там надають номер телефону й адресу найближчого до Вас пункту надання безоплатної правової допомоги по всій Україні, електронна адреса: *callcentre@minjust.gov.ua*

ГРОМАДСЬКІ ПРАВОЗАХИСНІ ОРГАНІЗАЦІЇ

№	Назва організації	Очільники	Контакти	Сайт
1.	Адвокати ЗСУ		Legaladv2022@gmail.com info@pravo-ua.com Viber чат-бот: https://cutt.ly/jGf2BXb Telegram чат-бот: https://t.me/amilitarylawyerbot	https://pravo-ua.com
2.	Правозахисний центр «Принцип»	Любов ГАЛАН Масі НАЄМ	info@pryncyp.com pcpryncyp@gmail.com +380 93 698 42 64	https://pryncyp.com
3.	Юридична сотня	Юлія МОРИЙ	«Гаряча лінія» працює цілодобово: 0 800 308 100	https://legal100.org.ua
4.	Центр координації волонтерської допомоги військовослужбовцям при Національній асоціації адвокатів України	Марія ОСТРОВСЬКА голова Центру, Лідія ІЗОВІТОВА, голова НААУ	(044) 392 73 71 info@unba.org.ua	https://unba.org.ua
5.	Правозахисна Група «СІЧ», м. Дніпро	Дмитро РЕВА, Наталя КЖИНА, Оксана ТОМЧУК	pgsichdnipro@gmail.com +380 95 903 33 61 +380 68 762 00 09 +380 93 454 40 54	https://sich-pravo.org
6.	Центр громадянських свобод	Олександра МАТВІЙЧУК	office@ccl.org.ua +380 67 211 31 22	https://ccl.org.ua
7.	Центр прав людини «ZMINA»	Тетяна ПЕЧОНЧИК	info@humanrights.org.ua +380 67 502 08 01	https://zmina.ua
8.	Український ветеранський фонд	Руслана ВЕЛИЧКО-ТРИФОНЮК	+380 98 009 48 72 info@veteranfund.mva.gov.ua	https://veteranfund.com.ua
9.	Асоціація жінок-юристок України «ЮрФем», м. Львів	Христина КІТ	office@jurfem.com.ua +380 67 617 20 02	https://jurfem.com.ua
10.	Жіночий ветеранський рух	Андріана АРЕХТА	uwvm14@gmail.com	https://www.uwvm.org.ua

№	Назва організації	Очільники	Контакти	Сайт
11.	Громадський Рух «Жіноча Сила України»	Наталія УМЕРЕНКОВА	psypidtrymka@gmail.com	https://www.pidtrymka.in.ua
12.	Військові ЛГБТ	Віктор ПИЛИПЕНКО	info@lgbt.org.ua	https://lgbtmilitary.org.ua
13.	Громадська організація «Докудейз»	Володимир ЯВОРСЬКИЙ	Виконавча директорка Світлана Смаль +380 50 396 61 79 svitlana.smal@docudays.ua	https://docudays.org
14.	Правозахисна асоціація «ФІРАЙТС»	Вадим ПИВОВАРОВ	umdpl.association@gmail.com (044) 253 40 36	https://umdpl.info
15.	Благодійний фонд «Цільовий захист»	Богдан САВЧЕНКО	cf.protect.ukraine.org@gmail.com +380 68 487 54 54	https://protect-ukraine.org
16.	Спілка Учасників, Ветеранів, Інвалідів АТО та бойових дій «СУВІАТО»	Юрій БІЛОКІНЬ, Тетяна СКРИПАЧЕНКО	suviato@ukr.net +380 93 847 19 79 +380 97 514 04 27	http://suviato.org
17.	Центр оборонних стратегій	Андрій ЗАГОРОДНЮК	office@defence.org.ua	https://defence.org.ua ; https://defence.org.ua/zahyst-prav-vijskovosluzhbovcziv

